

BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédő lap

1996. november

VII. évfolyam 11. (73.) szám

Ára: 50 Ft

A Radnóti a Malakka-szoroshán, S.L. ezrel hajózta körül a Földet.

HAJÓZNI SZÜKSÉGES

A búzából őrölt liszt volt a rómaiak szinte nélkülözhetetlen élelmiszere. Időszámításunk előtt 67-ben nagy erővel ható, súlyos zavarok fenyegették az ellátást, mert a tengeri szállításokat végző kereskedelmi hajók biztonságát veszélyeztették az orvul támadó kalózsok. Annak érdekében, hogy megfékezze a tengeri rablókat, a polgárjoggal rendelkező férfiak népgyűlésen

gyors beavatkozást követeltek. Keményszívű, erélyes férfitű közreműködését óhajtották az élelmezési gond megoldására. Egy híres római nemzetiség fiára, a sikeres hadvezérré és politikusra, Gnaeus Pompeius Magnusra bízta a gabonatermékek beszerzését. Már indulásra készen álltak a hajók, amikor szélvész támadt, és a kapitányok húzódoztak útra kelni. Akkor

Pompeius számot vetett önmagával, és elsőként hajóra szállt. Rendkívüli felhatalmazásának birtokában, harsány hangon kiadta a parancsot a gabonaszállító hajók legénységének a horgonyok felhúzására, ezt kiáltván: "Hajózní kell, élni nem kell!"

Így rögzítette Plutarchos görög történetíró Pompeiusról írt, görög nyelvű életrajzában nevezetes mondsát,

melynek latin fordítása: "Navigare neesse est, vivere non est neesse!" - magyar nyelven: "Hajózni szükséges, élni nem szükséges!" Életbölcsöséget kifejező mondása szállóigévé vált.

Pompeius kiállása sikeres volt, eredményesen be is fejezte a tenger szegényegényei elleni háborút a Földközi-tengeren.

Valóban, hajózni szükséges volt. A tengeri kereskedelem és szállítás fontosságát hangsúlyozó ókori eredetű mondas mára, hazánkra is érvényes. Még akkor is, ha országunk területét nem érintik tengerek, csak hajózható folyók vannak.

"Tengeren, kis vízen másként kell hajózni" a magyar közmondás szerint, ezért nem szólok a folyami hajózásról, maradok a tengerhajózásnál.

Hazánkban 1540-ig az Adriai-tengeren flottáját tartó szükségos biztosítani a tengerhez. Egyetemes érvényű megfogalmazás volt ez, hiszen a tengerek, a világrészeket elválasztó óceánok - a tengerpart államok felségvizeit kivéve - mindenkié. Kossuth is tengerre utalt a nemzetet, hogy a tenger útján közvetlen érintkezésbe kerüljön a világforgalommal. A történelem hulláma - a trianoni békeszerződés - következményeként elvesztettük tengeri kikötőnket, összes tengeri hajónkat. Pedig az első világháború előtt a magyar tengerészet hajóállománya 137 gőzösből, (147.906 tonnataralommal) és 412 vitorlásból (1.837 tonnataralommal) állt.

Jelenleg a magyar kereskedelmi flotta 11 hajóval rendelkezik. Egyet-mást hallani arról, hogy az orosz államadósság törlesztése fejében kapunk majd kereskedelmi hajókat. El lehet-e fogadni a bevezetől mondottakat, kérdeztem Süveges László világijáró, nyugdíjas tengerészkapitánytól, aki helybenhagyta, és aki biztosított, hogy egy hajóban evezünk az általam elmondottakkal, egy véleményen vagyunk. Csak kereskedelmi hajóink mai összességéről nincs pontos értesülés.

Süveges Lászlót több évtizede ismerem, lehetséges, hogy sokan mások is, de kieléte leg többek előtt ismeretek. Ismertté kell tenni személyét a bajaiakkal is, minthogy hosszú rubeazélszemre-beleegyzett abba, hogy kikérezdem.

- Kérlek, bessélj tömören magadról. Hogyan lett belőled tengerész, majd tengerészkapitány, hiszen tudvalevő, hogy tulajdonképpen nem vagyunk tengeremlékei ország és tengerjáró nép?

- Bajai vagyok. Itt születtem a felvén 1931-ben. A III. Béla Gimnáziumban érettségiztem 1949-ben. Közismert a bajai ember és a víz kapcsolatának sajtójele. Vonalmamat kiegészítette az elődeimtel öröklött hajlam, ugyanis nagyapám uszályos volt a Dunán, apám meg folyami hajós. Pályaválasztásom lelki indíttatása ilyen érzelmektől össztonzóve természetes, magától értetődő volt.

Elhivatottságom megvalósítását semmiféle gátló körülmény nem akadályozhatta. A MASZHART-hoz (Magyar Szovjet Hajózási Rt.) kerültem 1950-ben tanuló matróznak, amely később a MAHART (Magyar Hajózási Rt.) nevet vette fel. A tisztképzés előtt ugyanis 2 év fedélzeti szolgálat kötelező volt. Mivel azonban nem vásároltak új hajókat, és az 1956-os események is közbejötték, matrózi szolgálatom 7 évig tartott. Matrózként, a kívánalmaknak megfelelően, meglehetősen kemény megpróbáltatások közepette, bármely rámt bízott munkát el kellett végez-nem. Amde annyit biztos, hogy ez a szolgálat - amiért fizetést is kaptam - lehetővé tette hajózási ismereteim bővülését, és lelkesített az a gondolat, hogy tengerésztiszt lehet egyszer belőlem.

Süveges László tengerészkapitány

- Milyen hajón voltál matróz, merre jártatok?

- Matrózként egy Duna-tengerjáró hajón szolgáltam. Újaink főleg Budapesttől Lovantaba, a Földközi-tenger keleti medencéjébe vezettek, leginkább magyar árut szállítottunk Török-

országba, Líbanonba, Izraelbe, Egyiptomba.

- Hogyan lett tengerésztiszt belőled?

- Mindig csak a valós szükségleteknek megfelelően indítottak tisztképzést. Amikor a magyar hajózás bővült, végre tovább tanulhattam 1957-1959-ig. A tiszt képzés után következett a gyakorlati hajózás, melynek során jogot szereztem önálló navigálásra. Lassan előbbre jutottam a pályán. Hajósnyelven szólva előbb ügyvezető "nagy-part hajózási" kapitány lettem 1965-ben. Ezt a tisztséget a vízi jármű-száma szajba meg, a tengereken igen, de az óceánokon még nem lehetett ezzel a ranggal hajót vezetni. Azután "hossz-szűjárú" tengerészkapitányi képzés el. osztályú tengerészkapitányi lettem, elment előt az ideje annak, hogy bármely nagyságú hajóval, minden tengeren és óceánon hajózhattam.

- Mőfőket érdekelne, hogy mi mindent tanulítottak a tisztképzésen.

- Nem akarom felsorolni a real és humán tantárgyak összességét. Csak íseltől mondok el, hogy a képzésben nagy szerepe volt a tengerészeti földrajznak. Ezen belül pl. az éghajlatot vizsgáló klimatológiának, a vizek földrajzát foglalkozó hidrogeográfiának, a csillagászati navigációnak, a meteorológiának, a tengeri áramlások ismeretének, továbbá a navigációs eljárásoknak, melyek segítségével a vízi járművek helyzetét kiszámíthatjuk, illetve meghatározhatjuk és a hajókat irányíthatjuk. Fontos ismerni a szelek járását a szélesendőtől a mérsékelt szélen át - amikor az árbócsával kiegyenesedik - az orkánig. A hajók részeit, a rakodás és a rakomány rögzítésének módjait már matrózi gyakorlatunkban is megismerhettük, de tanulni kellett szabályait, a rakományok felvételének, rögzítésének törvényszerűségeit, hogy a hajók megőrizzék stabilitásukat. Még akkor is, ha 45 fokos szögben megdőlnék. Egy könnyen érthető példával érzékeltetem, hogy a rakodásnál nem tehetünk a kővé mellé pl. füstölt halat. A hajók gépi berendezéseinek ismeretére is szüksége van a tengerésztisztnak, ezért hajóépészetet is tanultunk, de erről nem kaptunk diplomát, mert az egy külön szakma. Közgazdasági és jogi tudásanyagra is szükség van, hogy eligazodjon a tengerésztiszt a nyitott vagy zárt kikötőkben horgonyzó hajók, daruk, kőmények, árbóok, rak táruk, vámhivatalkok stb. kuszá zürzavarában, a hajó és biztosítási okmányok, fuvarlevelek stb. tömegében. Mindegyik hajónak van tulajdo-

ni lapja, lajstromolási okmánya. Mivel a tengerésnyelv az angol, a legtöbb hajózási szakkinnyvet is azon a nyelven írták, így a tiszti képzéshez angol nyelvviszám is kell. Nekem ezen kívül francia nyelvviszám is van. Érdekes, hogy az angolban a hajó nőnemű és lényegében "egy ingó ingatlan". (Be lehet jenni a hajókra jelzőfogot is.) No, de egyelőre a tisztképzésről. Anyáyt még hozzáfűzhetek, hogy a folyamatos továbbképzés nagyon fontos. Jól bevált gyakorlat az, hogy egyes hajók kisméretű kapitányai ott vannak a hajóépítéskor. Pl. Szececsinben, amikor a lengyelek építettek két hajót számunkra - a Csokonai és a Radnóti - részt vettem létrehozásuknál, és parancsmóka is lehettem mindkettőnek. Amely időben a Dnyeper-parti Hersonban elkezdték legnagyobb kereskedelmi hajónk, a 15.000 tonnás Vörösmarty építését, melynek alkotásánál én is ott voltam 1979-ben, mint jövődők kapitánya.

Bizonyosra vehető, hogy több hajón szolgáltak. Kérlek, említs meg közülük néhányat, amellyel a tengereken és óceánokon jártál, és merre!

- Azzal kezdem, hogy minden földrészt bejártam, kivéve Ausztráliát. Tengeri kereskedelmi flottánk lassan bővült. A KGST keretében Hersonban megépített 15.600 tonnás Ady és Petőfi hajókkal pl. nyugat-európai és távol-keleti utakat tettünk, főleg Indiába, Malajziába - az egykori Szaúdémek ismert országba -, Thaiföldre és Szingapúrba, a Föld egyik legjelentősebb kereskedelmi és pénzügyi központjába hajóztunk, a Budapest hajóval pedig Dél-Amerikába. Szolgáltam legnagyobb hajónkunk, a további a Budapesten, Hungárián és a Rábán.

A Szekesfehérvárra keresztelt hajón kerültem ki először az óceánra. Voltam kapitány legnagyobb kereskedelmi hajónknak, a Vörösmartyknak is. Ma is megvan, de már benne van a korban, 16 éves lesz. Mert tudod, a lányok gyönyörűek 16 évesen, de később... A hajónknak az életkora úgy általában 20 év, így a Vörösmarty már egy kisit öregeske.

Voltál-e veszélyhelyzetekben? A tengereket és óceánokat járva nem kellett-e alkalmi lépned a szelőkkel?

- Aki veszélyes feladatokra szánja rá magát, annak a kockázatokat is vállalnia kell. Nehéz a tengerészeknek hosszútávú prognózist adni az időjárásról, mert sok a kiszámíthatatlan hatás. Vihar mindenkor lehet, de rossz időben is hajózni kell. A legnagyobb ve-

szély a forró égővi vihar, a hurrikán, a tájfán és a ciklon. Ezek elől ki kell térni. Ezért is kell a meteorológiaihoz komolytani egy tengerészisztnak. Igazán nagy veszélyhelyzetekben, úgy érzem, nem voltam. Haocsak nem lehet annak nevezni azt, amikor hazafelé tartva 1967-ben éppen akkor értünk a Szececsin-csatornához, amikor kitört az arab-israeli háború június 5-én reggel. Mi este érkeztünk a Szekesfehérvárral a Vörös-tenger felől a csatornához. Egyiptom 6-án deklarálta a csatorna bezárását. Nagyon közelről láthattuk a háborúskodást, a bombázásokat, a mint rakétákkal lötték az olajfinomítókat a fejként fölött, mert horgonyon álltunk. Attól is szenvedtünk a 40 fokos hőségben, hogy elfogytak hazai élelmiszerkészleteink. Rádassul a hajózási aljára rátapadt egyvastag rétegfű csigákkal, rákokkal teli mosszat. Várni kellett vagy 4 és fél hónapot egy Etiop kikötőben, Massavában, mert nem indulhattunk még haza a monszun szelek miatt azzal a kisebb hajóval. Októberben aztán az Agulhas-foknál Afrikát megkerülve mintegy 200 tengeri mérföldnyire partközéiben az Atlanti-óceánban, Gibráltáron át érkeztünk haza.

Ha úgy is érzed, nem is igazán voltál veszélyhelyzetben, a tenger se mossa le rólad, hogy a Földközi-tengeren megmentetted pl. egyszer egy angol jachtot 4 utasával, így veszélyben forogók mentését segítetted, nem kis hőkezattal. Nem hallgathatód ezt el, mert annak idején az újságok is írtak erről.

- Minek említsem, veszélyhelyzetben lévőkkel ezt minden tengerész megteszi.

Arról is hallottam, hogy te voltál mind az ideig az egyedüli magyar tengerész, aki kereskedelmi hajóval körhajtotta a földet. Így igaz ez, hiszen nem mindennapi, sőt egyedülálló teljesítmény volt?

- Valóban úgy alakult, hogy a lengyelországi Gdanskból kiindulva a Radnóti-val, folytatva nyugat felé hajózva, az Atlanti-óceánon átkelve, a dél-amerikai Kolumbiába értünk, ahol szállítmányunkat kiraktuk. Onnan ballasztban (üresen) a Mexikói-öbölbe ömlő Mississippi folyón felhajóztunk az amerikai New Orleans-i kikötőig. Ott barkedtünk, majd a Karib-tenger felől, Colónnál átkeltünk a 81 km hosszú Panama-csatornára. A Csendes-óceán vizein hajóztunk tovább Hawai, a Fülöp-szigetecsoport irányába. A Szaúd-öbölbeli Bangkok után Szingapúr felé navigáltam a hajót, és a Malakka-szoroson át kijutottunk az Indiai-öce-

ánra. Ezen átkelve, Ceylon szigete mellett eljutottunk az Adeni-öbölbe. A Vörös-tengeren végighaladva, Port-Szaúdnál elértek a Földközi-tengert. Végül Gibráltár mellett felhajóztunk Amsterdamba.

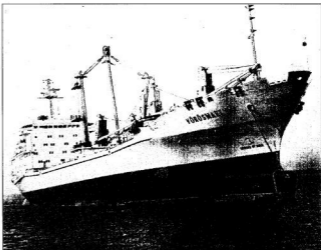
Hivatásodból adódóan bejártad a világ legnagyobb részét. Világlátványt sokat utaztál és tapasztaltál. Bizonyára számtalan, érzelmileg és lelkiileg átélte esemény történtetted veled. Válassz néhányat arra, hogy élményeidből válogass szövebb tengerész életről, országokról?

- Nehéz dolog kiválasztani ilyeneket, de megpróbálom. Hajózási élményekről már részben nyilatkoztam. Legnagyobb szakmai élményem a Föld megkerülése volt, és a Panama-csatornára való átkelés, ahol az Atlanti-óceán bejáratánál nagy szintkülönbségekkel kell legyezni a szilipeknek, amelyek zsenális alkotások, 26 méterre emelik fel a hajókat. Úgy működnek, mint pl. a többemeletes házakban, végtelenített láncszemekre szerelt, folyamatosan járó személyfelvonók, az úgynevezett pátermoszterek. A nagy kikötők mindegyike kínál valamit. Szórakozási lehetőségeit is. A különböző regény formában írt, sokszor költött elemeket is tartalmazó írókban olvashatók, hogy milyen faragatlanok, erőszakosak, hűbörgők a tengerészek, akik a hosszú hajózáisok után a kikötővárosokba zúdulva, csak hárs szenvedélyesen hódolnak. Erkölcstelenül viselkednek, keresve a kacér, jóvárvó nőket is, kik a mulatóhelyeken jóskán találhatók. Meg kell azonban védenem a magyar tengerészek renoimját ilyen feleségekkel, mert túlnyomó többségükre ez a viselkedés nem jellemző, bár megeshet ilyen is az emberekkel... A szabadidő hajózáisokor kitöltötték olvasással, zenehallgatással. Filmvetítéseket is vannak, úszmedence, kondicionáló terem is rendelkezésre áll. Eredményes szolgálattevénytük szigorú szabályok biztosítják, de szinte bensőséges és meghitt a kapcsolat a hajókon. Sok példát sorolhatnék fel arra, hogy amikor horgonyon álltunk, mi mindent nem láthattam a nagyvilágban. Inkább a földrajzilag hozánk közeli levő kikötői kirándulás élményeimből emelek ki néhányat: Nem lehet felednem a trieszti Miramare-kastélyt, amely isztriai márványból épült a tengerbe nyúló sziklára. Miksa főherceg - Ferenc József öccse - építtette, akiből mexikói császár lett. De a genovai híres és különös Campo-sando díszetett is lenyűgözt, ahol

az elhunytak gazdag, még élő rokoni, százdévégi naturalista stílusban, saját szobraikat is megörökítették az elhaltak sírmlékein, ahol pl. a radikális politikus, Mazzini szobra is áll. Olyan az, mint egy szabadtéri múzeum. Napolyban időzve nem lehetett kihagyni Caprit. Nagy élményem volt a Kék-barlang hangulata vagy a S. Michel erődítmény látványa, továbbá Anaopriban Axel Munthe villája, amelyről előzőleg a San Michel regénybe olvashattam. Nem hagyhattam ki egy félbeszakadt élet víziójának látványát sem, a Vezúv által vulkáni porral eltemetett Pompey megtekintését. De alig 1 órással elmehettem alváránykor Rómába is. Egyiptomban meg természetesen a piramisokhoz.

- Milyenféle emberekkel találkoztál?
- Tapasztalataim szerint a távol-keletiek udvariasabbak, figyelmesebbek és szolgálatkészebbek. Nem agresszívek, ott kellemesebb a légkör, és a kínai konyha a legjobb, pedig minden nemzeti ételt megkóstoltam kiváncsiságból. Ezt tapasztaltam pl. Malajziában, Singapúrban. Az argentínok megfélelősen tekintenek a szobrokra. A jelentéktelen számú óslakoságon kívül legtöbbször európai származású bevándorlók - köztük magyarok is - nyugodt, riéris emberek, de szeretik a grandiózus dolgokat, pl. hatalmas operaházakat építtetnek. Brazília az ellentétek országa, kevert népességű, mégis erős diskrimináció. Kicsi a világ, szokás mondani, találkozhattam magyarokkal is. Egy-észak-amerikai partin pl. Lőrincze Lajossal, a fekete-tengeri Odessza kikötőjében Bartha Alfonzzal, az ifjúságát Baján töltő magyar operanékesssel. A dél-afrikai Fokvárosban és Durbanban is összefutottam magyarokkal, hiszen az újságok mindennél megírják előre, milyen hajók mikor érkeznek a kikötőbe, és magyar hajó érkezése esetén volt hazánkfiak közül sokan felkeresik hajóinkat. Távol-Keleten véletlenül nem jöttem össze magyarokkal.

- Nyugdíjazásod előtt-mielőtt leléptél a tenger prondjából - mit csináltál?
- Vállalatomban 1982 augusztusában Libanon fővárosába, Bejruthba küldött. Volt ott a MAHART-nak egy hajózási vállalata, azt vezettem 4 évig. Haza 1986-ban jöttem, és 1987-ben mentem nyugdíjba.
- Rendkívül érdekes, tagadhatatlan tengerészlelet után mihez kezdél?
- Nyugdíjazásom után 3 évig képviseltem Budapestten egy olasz üzletet-

Látnagyobb tengeri hajónk a Vörösmarty, melynek kapitányja volt a bajnai születésű Svüeges László

bert, de befejeztem a hajászs életet, eléggé volt.

- Stevee eltávoztál Budapestről, miként hajószívetem mondták, eloldostad a hajókötélet. Mi késztetett arra, hogy Bajánra gyere?
- Nézetazonosságon vagyok azokkal az angolokkal, akik közül mind többen az egykori brit gyarmatokon, pl. Máltán vagy Cipruson élnek. Jobban, mint Angliában. Nem előnytelen Baján lakni, hiszen itt születtem, és 45 évig alig-alig járhattam szülővárosomban. Nyomasztó volt számomra a nagyvárosi élet, égy érzem itt, ebben az általam jól felkészültnek tartott városban - ahol csend és jó levegő van - érdemes egyelőre letelepedni, ezért vettem Baján házat.

- Nem unatkozol?
- Nem. Lakásom kellemes, jó szomszédaim vannak, kertészkedek, kirándulatok a környéken. Nem mindig vagyok egyedül, feleségem - aki még a fővárosban dolgozik - hetente 3-4 napot Baján velem tölt. Szeretek olvasni, kedvelem a zenét - te is tudod, hogy rövid szabadságaim alatt hangverseny-látogató voltam Baján - a képzőművészetet. Ha meg kedvem szotyjan, bármikor felautóztatok egy hangversenyre vagy galéria-látogatásra Budapestre. Szeretek ezt a várost.

Süeges László megelégedett jelenlegi helyzetével, rendkívül érdekes, izgal-

mas tengerészlelete után lehorgonyzott szülővárosában. A szellemi értékeket kedvelő, kiapadhatatlan ismeretszomjával rendelkező, liberális gondolkodású egykori tengerész tiszt büszkén tekinthet vissza tengerész múltjára. Múltán lehetünk mi is büszkék városunk híres-neves fiaira. Felvetődik bennem egy olyan kérdés - mely riportalányom eldöntésére vár - miért nem írja meg tenger sok élményét. Kétségtelen, hogy egy könyvkiadásra is alkalmas, érdeklődést kelte könyv is kerekedhetne belőle.

Bánáti Tibor

Süeges László tengerészlelet az amerikai New Orleansban átveszi a tisztelbeli kikötőkaptányi diplomát.

HOGYAN SZÜLETETT MEG A JUBILEUMI VÁROSTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁS?

Nehezen, nehézkösen - annak ellenére, hogy a bajai Türr István Múzeum már 1991-től készült a jeles esemény méltó megünneplésére. Ez a készülődés első sorban a különböző pályázatokon való folyamatos részvétel jelentette, hogy minél több pénz jusson a kiállításra kiszemelt tárgyak restaurálására. Sikertült is 800.000 Ft-ot "össze pályázní", mégis amikor a tél vége felé összefutottam Merk Zsuzsával, ő még egyáltalán nem volt biztos abban, hogy lesz-e egyáltalán jubileumi kiállítás. Az viszont már akkor teljesen egyértelmű volt, hogy a korábban eltervezett márciusi nyitáshoz semmiféle realitása nem volt, hiszen mind a városi, mind pedig a megyei költségvetés az évi tételeit csak márciusban véglegesítették és fogadták el.

A várostörténeti kiállítás végül is július 10-én megnyílt. Nem kell matematikailag zseninek lenni ahhoz, hogy kiszámoljuk: mennyi idejük maradt a rendezőknek, szervezőknek az alaposan megnyírált költségvetések biztosította szűkös keret ellátására, azaz a kiállítás megrendezésére. A város egymillió, a megye pedig félmillió forintot szavazott meg erre a célra. (Csak összehasonlításképpen: az 1988-as bajai kiállítás koncepciójának megalkotója, a múzeum augusztus 27 óta megbízott igazgatónöje, Merk Zsuzsa történész ekképpen foglalta össze:

"Eredetileg a Deák Ferenc utcai első emeleti helyiségeinkbe terveztük a kiállítást, ezért nagy tárgyakban gondolkodtunk, de közben az épület 1994-ben életveszélyessé vált, és így az is eldőlt, hogy csak a lenti kis kiállítóteremben rendezhetjük meg.

A szerencse az egészben az volt, hogy a múzeum dolgozói (Arnold Gáborné, Bánáti Tibor, Éber Orsolya, Gulyás Lajos, Karlovitz Margit, Kőhegyi Mihály) éjt nappallal téve dolgoztak a rendelkezésre álló rövid időben. Tovább nehezítette helyzetünket, hogy Gulyás Lajos restaurátor a kiállítási anyag szállítása közben balesetet szenvedett, így hát magunk végeztünk el nagyon sok szakmunkát, amit, ha mind ki kellett volna fizetni, nem lett volna elég a pénz.

Óriási szerencsénk volt a kiállítás rendezőjével, Zalainai Pál grafikusművésszel is, aki a kiállítás látvány részé-

ben az aprólékoságig igényes volt, mindemellett ezernyi ötlettel segítette a munkát. És még valami. Ezt a mostani kiállítást nem lehetett volna megrendezni, ha nincs meg a lebontott halászlai kiállítás fanyaga, mert ez az új kiállítás abból épült fel. Nagyon jól együtt lehetett dolgozni a Fellebarát Bt. asztalos részlegével, nagyon szép és igényes munkát végeztek, különösen Vörös János asztalos. Ha zínosenek ezek a véletlenszerű emberi tényezők: hogy az említett Bt. átprogramozta munkatervét, és hozzánk küldte az embereit, hogy Zalainai Pál a bizonytalan pénzügyi fedezet ellenére is vállalta a rendezést, és még hétvégenként is lejárt Kecskemétről, és még sorolhatnám tovább, szóval, ha ez nem így jön össze, akkor nincs kiállítás, és főleg nem ennyiből. Persze léteznek kiállítás rendező csoportok, akik összevágják egy hét alatt, de náluk csak a munkadíj egymillió forint lett volna, és akkor hol van még az anyagköltség!"

- Zsuzsa, öröklöttük meg az utókor számára azt is, hogy miről szól és a kiállítás!

"Mivel ez egy évfordulós kiállítás, ez körülbelül meg is szabta, hogy miként kellett tervezni. Sajátoság a helyzet

annyiban, hogy az 1100 éves és a 300 éves jubileum egybeesik.

A 300 éves évforduló már behatárolja a bemutatandó időszakot, vagyis azt, hogy a priviligium-levéltől jussunk el valahogy napjainkig, és mindehhez összesen 190 m² áll rendelkezésre (az emeleti helyiségek 350 m²-ével szemben!). Én sokat gondolkodtam azon, hogy hol kellene zárni az anyagot. A legegyszerűbb - különösen politikai szempontból - az lett volna, ha 1945-tel zárom, és nagyon sok helytörténeti kiállítás maximum eddig megy el, vagy csak az első világháborúig, mert utána már értékelési problémák miatt nagyon nehéz állást foglalni. Meg aztán az ember nem is akar, mert még képlekeny minden, és így felvetődik a kérdés, hogy szabad-e egy kiállításnak 1990-ig bemutatni eseményeket, természetesen a muzeológia eszközeivel. Az az igazság, nem bántom, hogy egészen a 90-es éveikig mutattuk meg Baját történetét, de ez elsősorban Zalainai Pál leleményességének volt köszönhető, hiszen az ő érdeme egy olyan látványterv megvalósítása, egy ilyen szűk helyen, amely mégis szellőssé tette a kiállítást, úgy hogy végig figyelembe vette az én szakmai szempontjaimat is. Ha túl sok a bemutatott anyag, akkor képtelenség feldolgozni, szinte

Wienstock Ernő felvétel

Fotó: a. hite. szd.

"agyonnyomja" a látogatót, aki a felét megtekintve már rohan is a kijárat felé. Úgy érzem, hogy a mi kiállításunk "fogyasztható", emberi léptékű. Tulajdonképpen csak az első fele szigorúan történeti jellegű, a török kortól az első háborúig, a másik felében viszont már az mutatkozik meg, hogy itt emberek élnek, akiknek tárgyak vannak, hogy társasági életet élnek, és ezt egy-egy érdekes tárgy bemutatásával érzékeltetni kívántuk."

- *Te milyen tárgyat vagy különlegességet emelnél ki az egészéből?*

- "Én nem egy tárgyat emelnék ki, hanem egy együttest, ami jószereit elfoglalja a kiállítás egyik felét, ez pedig a századforduló tájképinak társasági élete és a mindennapok használati tárgyai. Vagy például olyan érdekességekre hívom fel a figyelmet, miként akarták a századelőn parkosítani a Szent-háromság teret, milyen volt a tervezett, de még nem valósult városi színház épülete.

A lövészgyelet lőtáblái közül az egyik azért érdekes, mert városkép van rajta, a másik a pajzán szövege miatt. A gyerekek szeme könnyen megakad az ősbiciklín, a velőciped hatalmas első kerékén. Egy kézi hajtásos mosógép-centrifuga vagy egy olyan frögép, amelyről tűvel kellett rámutatni a betűkre, tubákos szelence, utazóláda, fonográf, mind-mind érdekes lehet a ma embernek.

Két enterfríz-részlet fért csak el a szűk hely miatt: az egyik az 50-es évek szobája (kombinált szekrény, fotel, rádió, nappelk), vele szemben pedig a két háború közötti kispolgári ebédlő. Számomra óriási kontrasztot hordoznak! A nagyon szép századfordulós "emberi" tárgyakkal áll szemben az 50-es évek roppant leopaspaszított világa.

Egy másik problémám az volt, hogy lehet bemutatni Baját, mint megyeszékhelyt, mert ez a város életrajzában fontos része! Ki lehetett volna állítani számtalan papírt, de tudom magamról, ha ez túl sok, akkor nem vagyok hajlandó előlvisni. A város történeti gyűjtemény tárgvyanyaga viszont nagyon kicsi ám, tehát vannak egyes darabok, de nincsenek egységesen. A oéhes, valamint a lövészgyeleti anyagon kívül gyakorlatilag nincsen egységes anyag. Ebből kellett úgy világítani, hogy mégis mondjon valamit. Így jött ez a "társasági élet" része, és a két háború közötti, amit egy megyezászlóval és korabeli ruhákkal mutatunk meg (női díszmagyar, egy bál ruha, egy atilla, a parádés kocsi ruhája), ame-

Wlonsztek Ernő felvétele

lyek érdekesek is, szépek és talán a korhangulatot is feldézik.

A kiállításban több nagy tabló is szerepel sok ember fényképével, így pl. az Ipartestület előjárósága, a képviselő testület csoportképe, mert arra gondoltam, hogy a látogatók megőrülnek, ha felfedezik az ismerős arcokat, családtagjaikat, rokonaikat, ismerősöiket. És ez valóban így is történt, ezt a teremőr néni elmondta nekem.

Á igaz, hogy egy időbeli sorrend adott, és ennek megfelelően ki is alakítottunk nagyobb történeti egységeket, de szerettem volna azt is elérni, hogy nézhető, fogható is legyen az egész kiállítás. Élményt adjon! Aztán még ott volt a nagy kérdés, hogy mit csináljunk az 50-es évekkel. Egy enterfríz ugyan volt, de ez nem volt elég. Így született meg az az ötlet, hogy szimbolikusan mutassuk be ezt az időszakot, ami igazából nem túl gyákorai a kiállításokon, de így utólag úgy érzem, nagyon jó, hogy elkészítettük. Főlépítetünk egy téglafalat, amehre rákerültek a plakátok, egy begyűjtési zászló, az egész mögé pedig egy megbillentett, bedűlő, jellegzetes 53-as szocreál festményt. Hogy a mostani fiataloknak mit mond, azt nem tudom, de aki átélte azt az időszakot, az biztosan ráérez a történetre. Ebből vezettük át 56-ot, aminek szintén nagyon kevés városi dokumentuma van.

Sajnos, a jellegzetesen bajai tárgyak száma egyre csökken, egyre kevésbé köthetőek helyi mesterhez, a tömegtermelés ezt sajnos megszüntette, hiszen

olyan dolgokat produkál, ami mindennél megtekinthető.

Visszatérve a második világháború éveire: bemutatunk több olyan tárgyat, amelyekről bizonyára hallottunk már, de sose láttuk, mint pl. a kenyérgéj, egy nyílaskeresztes karszlagn, rőplap, levepte jelvények. De kiállítottuk a hadifogoly tábor néhány dokumentumát, a legnagyobb címetű magyar bankjegyet (egy milliárdos banki, amit még kimondani sem könnyű!), a háborút követő választások plakátjait, választó lapjait és egy kis helyi verslkét ezekről a választásokról. Láthatók továbbá a németek kitelepítéséről szóló plakátok és a zsidók deportálásáról szóló anyagok is. A 70-es éveket már nagyon nehéz megfogni, itt szerepeltetük az új városfírnert.

Egész Magyarországon ezekben az években lett a városoknak újra címerük. A 90-es évek néhány választási plakátjával zártuk lényegében a kiállítást. Pontosabban a kiállítás eleje és vége is a privilégium-levele másolata. Ennek megszerzése is külön történet volt. Az eredeti levele 1696 decemberéből nincsen meg, de egy közel azonos korú másolata (1697 január) megtalálható a bécsi levéltárban, ahonnan óriási szerencsével szereztük meg, mert az ottani levéltári delegátus, Fazekas István roppant készségesen segítségünkre volt.

Így visszapillantva a kezdesre, a bizonytalanság okozta keserűsége, most utólag mégis nagyon jóleső érzéssel azt mondom, hogy azok, akikkel a rendezés során együtt dolgoztam,

viszaadták a hitemet, mert éreztem, bennük is az munkált, hogy ennek sikerülnie kell, és ezért a munkát a legjobb tudásuk szerint végezték. Például, amikor balesetet szenvedett a restaurátorunk, akkor eljötték Kecskemérről. Kiskunfélegyházáról. Kalocsáról a restaurátorok, hogy rendbehozzák a még hiányzó darabokat. Név szerint is érdemes megemlíteni őket: Árpádné Faragó Mária (Kecskemét); Kiss László (Kiskunfélegyháza), Fekete Róbert (Kalocsa). De sorolhatom a bajaiakat is: Kelemen Mártont, aki hajnalokig velünk dolgozott a műzeumban vagy Bálint Attilát, *Cyulavóri Józsefet* és Harcos Istvánt, aki saját numismatikai gyűjteményéből kölcsönzött tárgyakat. Újra köszönöm Dedinszky Tamás evangélikus, Bán

Béla református tiszteletesnek, hogy egyháznak néhány szép tárgyat kölcsönöztek a kiállításra. Ezért mondhatom, így a végén, hogy mégis jó volt, ebben a világban volt jó, amely egyébként nem szó másról, csak a pénzről. Tulajdonképpen a sok szeresone mellett azoknak a megszállottaknak a segítségével kellett, akik nélkül ma a kultúra nem működne. Az is igaz viszont, hogy erre nem lehet mindig alapozni, akkor, amikor annak az embernek gyereket kell nevelni és fönttartani magát.

A szponzorok közül a Bácsai Ipartestület és Sörös László egyéni vállalkozó hozzájárulását emelném ki, főként emberi hozzáállásuk miatt örültem ennek a segítségnek."

Schmidt Antal

ISMÉT AZ ÁRTÉRRŐL

Lapunkban már többször volt szó az ártér hajdan hasznosításáról. Az iskolában még azt tanultuk, hogy a szabályozások előtt a folyók mellett hasznaveletlen terület szódódott, hisz az áradások miatt azokat semmire sem lehetett használni. A töltések megépítésével és a vízvezet lecapalásával váltak ezek értékes, művelhető földekké. Csak az 1970-es évek elején - Andrásfaly Bertalan kutatásai nyomán - vált ismertté az a tény, hogy az ártereket századokon át nagyon célszerűen hasznosították halászatra, állattenyésztésre és még sok másra is. Az érdekes az, hogy ezek a módszerek a folyószabályozások megkezdésekor közismertek voltak, a múlt sz. folyamán sokan emlegették is, de az illetékesek filléig már nem jutott el, sőt még Herman Ottó, a magyar halászat jeles kutatója sem ismerte fel. De pusztába kiáltott szó maradt G. Antipa, a nemzetközileg ismert román halbiológus magyarul 1934-ben megjelent tanulmánya: "Az Alduna haltermelésének biológiai alapja és mechanizmusa." Ő több évtizeden át tanulmányozta az Alduna viszonyait akkor, amikor még állg befolyásolták műszaki beavatkozások, az ártér élete hasonlatos volt a mi korábbi ártereinkéhez. Antipa lohtológusként vizsgálta a folyamotokat. Abból indult ki, hogy a vízterület különböző részekből áll, melyek

nagyon elütnek egymástól, s ezáltal kiegészítik egymást. Ilyen a meder, az ártér időszakos és állandó tavai, maga az ártér és a csatornák. Mindez együtt nagyon jól racionalizált, természetes halgazdaság. A haltermelés legfőbb előmozdítója a zoldár, mely általában az őszi időben érkezik.

Ez megnöveli a termelési területet, felfrissíti a vizet, savtalanítja a tavak és az ártér talaját, oxigént hoz, és fokozza a talaj termőerejét azzal, hogy finom iszappal megrágyázza, megakadályozza a káros gyomnövényzet elszaporodását, víz alá juttatja az ártér magasabb fekvő részeit, és így kiváló ivóhelyeket biztosít, javítja a biológiai viszonyokat, életre kelti a talajban szunnyadó osztrákat, s áradás után a mederbe sodorja azokat, így lehetővé teszi, hogy ott sokkal több hal élhessen. Összekötötést létesít az egyes vízfeltek között, elősegítve a halak vándorlását, a tavak sós vizét kiűszíti, lehetővé téve a halak itteni életét. Mindezt számadatokkal is alátámasztja, és leírja, hogy működik ez a természetes halgazdaság.

Az áradással hatalmas összefüggés vízterület jön létre. A frissen elöntött, még szárazföldi füvekkel benőtt területet eszményi ivóhelyek a ponty számára. Bő táplálékot talál a fejlettebb ivadéki is. A mélyebb helyeken a két-, háromnyaras ivadékkal fejlődik. Ha

- És még egy egészen prózái kérdés: meddig tekinthető meg ez a kiállítás? - "A kérdés nem is annyira prózái, drámainak mondanám inkább. Ez a kiállítás addig fog állni, amíg nem tudunk kinyitni a régi szárnyban (Desk F. u.) egy új kiállítást, hiszen ez nem adaptálható egy 350 m²-es területre. Az új kiállításához pedig milliók kellene, de azt, hogy mikor vehetjük újra birtokunkba az emeleti kiállítótermet, egyelőre elképzelni sem tudom. Az idén december 22-ig látogatható a jubileumi kiállítás, télen zárva vagyunk, majd tavasszal ismét ugyanezzel a kiállítással várjuk vendégeinket."

-Köszönöm a beszélgetést.

megindul az apadás, a nagyobbak a csatornákon át az idősebb, majd állandó tavakba vándorolnak, az ivadéki lassabban követi őket. A további apadások a fiatalok a tavakban maradnak, az öregebbek a Duna felé indulnak. A halászok által állított rekeszeket sokszor átgorják, az iszapban fürnák utat maguknak, de sokszor ki is döntik a gátakat. Megfigyelhető az is, hogy az egyidősek mindig együtt vonulnak. Ha a gátakon, rekeszekon nem tudnak átjutni, visszafordulnak, és a tavak mélyén telelnek át, s tavasszal kezdődik minden előlről.

E vizlátos áttekintésből is kitűnik, hogy az árvizek és árterek szerepe milyen jelentős a halgazdálkodásban. E tanulmány természettudományos magyarázatát és igazolását adja annak a gyakorlatnak, melyet a magyarság századokon át követett. Tanulmányát így fejezte be: "Szeretném hinni, hogy fejtegetéseim egyesek részére támpontul fognak szolgálni más folyók viszonyainak megítélésében és azok halászati érdekeinek megvédésében, szemben helytelen intézkedésekkel és beavatkozásokkal." A nyúlás olvasóra bízzuk annak eldöntését, megfogantak-e Antipa megállapításai.

Solyom Ede

BAJÁRÓL INDULTAK

Dr. MAKK FERENC

Baján született 1940-ben. 1959-ben a III. Béla Gimnáziumban érettségizett, majd a József Attila Tudományegyetemen 1964-ben történelem-latin, 1966-ban ógörög szakos diplomát szerzett. 1965 óta dolgozik az egyetemen, 1984-től a Történeti Segédanyagok Tanszék vezetőjeként. 1991-ben kapta meg a történelem-tudományok doktora akadémia tudományos fokozatot, 1992-ben egyetemi tanárrá nevezték ki. Fő oktatói és kutatói területe a mediterrán, ezen belül bizantinológiai, történeti segédanyagokkal és magyar középkorral foglalkozik.

Vendégem a III. Béla Gimnázium Baráti Körének hagyományos őszi összejövetelére érkezett. Így adódott egy kis idő arra, hogy fehér asztal mellett is elbeszélgessünk. Régi emlékeket idéznék, felelegetjük a közös ismerősöket, s közben pályafutásáról, munkájáról faggatom.

- Régen elkezdte Bajjáról. Az egyetemi éveket is számba véve néhány év híján négy évtizede Szegeden él. Gyulán látogatsz haza?

- Havonta, kéthavonta látogatom édesanyjamat és a rokonokat. Olykor-olykor, mint most is, a III. Béla Gimnáziumba is el szoktam menni. Általában nyaranta is itt töltök egy hetet.

- Bajjának vagy szegedinek tartod magad?

- Mind a két várost magaménak vallom. Bajjának tartom magam, de szegedi is lettem. Nem szoktam el Bajjától, nem lettem annyira szegedi, hogy Bajjáról elfeledkezhetnék. Rövidre fogva: szegediként is megmaradtam bajjának. Sőt hirdetem is bajjaiságotam. Ahol szerzői életrajz is szerepel a munkáim mellett, mindig büszkén említem, hogy a bajai III. Béla Gimnáziumban érettségiztem.

- Hogy ez több egyszerű tényközlésnél, arra magam is feljuttattam. A millenniumi jelent meg alkalmából a közelmúltban *jelent meg Szegeden az Árpád előtt és után című kitűnő tanulmánygyűjtemény, amelynek társszerkesztője voltál. A kötet végén a tiszteletteljes életrajza olvasható. Mindössze négyen tartották fontosnak, hogy középkorköltemények is szerepeljenek. Közük - örömmel - a két bajai. Mellette Szegedi László tanszékvezető főiskolai tanár, aki úgy-ahogy a magyar középkori történelem*

kezdő kutatója. Nyilván úgy értesek, hogy a bajai gyermekkorának szerepe volt életered későbbi alakulásában.

- Valóban ezt gondolom. Mindenekelőtt azért, mert kitűnő tanfőtám és tanáram is voltam. Míg hálisan emlékszem vissza Zeller Pál tanító bácsira és Szabó János magyar-történelem szakos tanáromra, akik az általános iskolában megismerkedtem velem a magyar irodalom és a történelem. Az ő hatáskörükre határoztam el már nyolcadikos koromban, hogy tanár leszek. A gimnáziumban tovább erősödött bennem ez az elhatározás. Több nagyon jó tanáram volt, akik tovább táplálták bennem a magyar és a történelem iránti érdeklődést. Megjegyzem, ma már, érett fejtel tudom, két-három meghatározó tanáregyéniség elég ahhoz, hogy rangot adjon egy iskolának. Az akkori III. Béla Gimnáziumban ennél jobb több akadt. Nagyon jó gárda volt együtt. Nekik is köszönhetem, hogy 1989-ben eredményesen felvételiztem a JATE magyar-történelem szakjára.

- A magyarul rövid idő múltán elhagyta, a történelem mellé a latin, majd az ógörögöt vette fel. Miért?

- A váltásban két nagyserű egyetemi tanáromnak volt szerepe. Egyikük Hahn István, az ókortörténelem kiváló tudósa, a másik Szádeczky-Kardoss Samu, a klasszikus nyelvek oktatója volt. Ők biztattak arra, hogy az ókorral foglalkozzam, ehhez pedig a latin és az ógörög nélkülözhetetlen.

- Egy ideig valóban ókortörténettel foglalkoztál, de azután egyszerűsödött III. Béla jelenlegi vizsgálódásaid központjában. Tulán csak nem azért, mert ő volt hajdani iskolád névadója? - kérdésében tréfálkozva.

- Ilyen direkt összefüggés természetesen nincsen. Az történt, hogy Szádeczky professzor hatással bizantinológiai, majd egyre inkább a magyar-bizánc kapcsolatokkal kezdtem foglalkozni. Ezek lényekora a 12. század volt, az a kor, amelyben III. Béla, a magyar középkor egyik legjelentősebb királya uralkodott. Tehát ha nem akartam volna is, óhatatlanul 6 lett kutatásaim egyik fő tárgya.

- Karandírást disszertációdat is e korszakról írtad.

- Az 1978-ban elfogadott disszertációm címe ez volt: *Magyar-bizánci kapcsolatok a 12. században*, s ebben természetesen központi helyet kapott III. Béla uralkodásának ideje. Ezt követte 1981-ben egy Kristó Gyula kollégámmal együtt készített könyv, a *III. Béla emlékezete*, s ez már kifejezetten a bajai gimnázium névadójáról szólt.

- *Magyarország a 12. században, II. Istvánról III. Istvánig - sorolom a kötetekbe könyveidet. Úgy tűnik, a 12. századba alaposan bejártad magad.*

- Valóban a 12. század kedvence korszakom lett, de azért a későbbiek folyamán az időben előbbre is léptem, visszsa is mentem. Előre az ANJOU-kor felé, ennek terméke a szintén Kristó Gyulával és másokkal írt *Károly Róbert emlékezete* című kötet. Visszafele pedig a honfoglalásig ment. Az 1990-ben benyújtott akadémiai doktori disszertációmban a 896-tól 1196-ig terjedő háromszáz év külpolitikáját vizsgáltam. Itt már nemcsak a bizánci kapcsolatokkal foglalkoztam, hanem áttekintettem a pápai, a német, az orosz és más kapcsolatokat is, a céloom ugyanis a magyar külpolitikai viszonyok teljes feldolgozása volt.

- A magyar történeletről van volt előzménye ennek a nagyszabású vállalkozásnak?

- Hatvan évvel ezelőtt Dér József foglalkozott ugyanígy a témával, de szerényebb terjedelemben. Ő egyébként nemcsak ebben, a szegedi egyetemen is elődöm volt, egyideiglett volt professzor.

- *Háromszáz év szerzetesnép összefüggéseit kutatva álljban egy sor újabb és újabb megoldandó problémára bukkantál.*

- Ezekből a kutatásokból természetesen más munkák is kinőttek, így például a *királyság első százada* című könyvem. Publikációs jegyzékem egyébként kb. 150 tételből áll, s benne 20-22 könyv, illetve könyv jellegű munka szerepel. Az utóbbi, bizonytalanul tűnő meghatározást az magyarázta, hogy nem mindig lehet pontosan meghatározni, mi is minősül könyvnek. Erre jó példa az 1994-ben megjelent *Korai magyar történelmi lexikon*, amelynek főszerkesztője Kristó Gyula volt, s Engel Péllal mi ketten a szerkesztői. Százhetven munkatárssal dolgoztunk a vastag könyvön. A befektetett munka alapján a magam könyvének is

tekinthetem ezt a művet, ugyanakkor az általam írt közel száz önéletré is egy kisebb kötet anyaga lehetne.

- *Többször említették Kristó professzort. A munkáitad felsoroló bibliográfiából is kiűnődik, hogy nagyon gyakran dolgoztatok együtt, számos könyv úrszerzőként szerepeltek. Hogyan alakult ki ez a szoros munkakapcsolat?*

- Együtt voltunk egyetemisták, egy ideig egy szobában is laktunk, a kapcsolatok tehát igen régi. Kristó Gyula kezdetből fogva a középkorral foglalkozott, s mára rendkívül jelentős életművet alkotott meg. Hatvanhat igen fontos témával foglalkozó könyv szerzője, s ez példátlan teljesítmény a magyar történelemtudományban. Amikor magam is a középkorral kezdtem foglalkozni, nagyon sokat beszélgettünk szakmai kérdésekről. Felfigyeltünk arra, hogy egy érdekes forráscsoporttal, a korabeli helynevekkel kapcsolatban meglehetősen sok a felületen levont következtetés. Az, hogy az ötvenes évektől kezdve intenzíven foglalkoztak ezzel, az érthető, hiszen a magyar középkor forrásszegény korszak, a kevés leírt anyag túlnyomó többsége is elveszett. Ezért minden számbavehető, az okleveleken kívül a régészeti, néprajzi forrásokat és természetesen a földrajzi neveket is vizsgálni kell. De mivel úgy láttuk, hogy egyesek néhány önkényesen kiragadott példára nagy horderejű elméleteket igyekeznek felépíteni, amelyek nem állják ki a forráskritika próbáját, elhatároztuk, összegyűjtjük és a kutatás számára hozzáférhetővé tesszük a korabeli helyneveket. Szegedi Lászlóval hármasban több mint négyezer korabeli földrajzi nevet gyűjtöttünk össze, s ezt az adattárat a hetvenes évek elején kiadtuk. A munka hasznát igazolja, hogy azóta jelentősen visszacsúszott a helynevekkel való manipulálás.

- *Együttműködésünk így alakult ki, és szakmai, baráti kapcsolatunk mind a mai napig tart. Együtt dolgoztunk a Szegedi Középkorász Műhelyben, amelyek van egy sorozata, a Szegedi Középkortörténeti Könyvtár. Ez az ismert és elismert sorozatunk immár a tizenkettedik köteténél tart. Véleményem szerint mi az, amivel munkásságod hozzájárult a magyar középkor pontosabb megismeréséhez? Amint az eddigiekből is kiderült, három különböző, de egymással szoros összefüggésben álló területtel, a magyar középkorral, bizantinológiával és történeti segédtudományokkal, forrásvizsgálattal foglalkozom. Mindhá-*

rom területen vannak bizonyos eredményeim. Ami a szorosan vett kérdést illeti, azt hiszem, nagydioktori disszertációmban az eddigieknél reálisabban és jobban a forrásokra alapozottan sikerült bemutatnom a honfoglalás utáni három évszázad magyar külpolitikáját. Az a kép pedig, amit bizantinológiai kutatásaim segítségével a 12. századról festettem, meghatározónak tekinthető, mind a szakma, mind a közvélemény elfogadjá.

- *A kutatómunka mellett tanítasz is. Hallgatóitól tudom, hogy kedveik előadásaidat, sőt azt is hallottam, hogy tavaly az évi történelem tanárának választottak.*

- Szeretek tanítani és a hallgatókkal foglalkozni. Azt is Baján tanultam meg, hogy nem elég a tanítási órán együtt lenni a diákokkal, azon túl is törődni kell velük. Ami az oktatást illeti: előadásaimban kerülöm a rögtönzést, igyekszem lényegesen mondani, és gondot fordítok arra, hogy érvényesüljön a szakmai pluralizmus. Ez azt jelenti, hogy ismertetem, ütköztetem a témával kapcsolatos különböző véleményeket, elmondom a sajátomat, és megadom a lehetőséget a hallgatóknak, hogy világszanak. De azt kérem, hogy amikor választanak, mindig a forrást tekintésük a legfontosabbnak. Hogy ki mit mondott, mi olvasható a szakirodalomban, az a forráshoz képest nem lényeges. Másodikként a székszeiszt vírom tőlük. Azt, hogy mindig kritikát alkalmazzanak, ha kell, még a forrással szemben is. Végül igyekszem megértetni velük, hogy a történezet az teszi történezzé, ha a folyamatban törvényszerűségeket lát.

- *Mind a tudományos munka, mind az oktatás sok energiát emészt, embert próbáló tevékenység. A szakmából kivételként sok elfoglaltság mellett tud időt másra is?*

- Nem sok. Régebben moziba jártam, futballoztam, rendszeresen olvastam szépirodalmat, sok mindent csináltam, és még az úgynevezett közéletre is jutott időm. A munka és a család, két fűt neveltünk, később szűkebb határokat szabott a szabad időtöltésnek. A fiaim azóta felnöttek, most már örömmre az unokám igényli a foglalkozást. A futballozást azért sokáig csináltam, végül egészségi okokból kellett lemondanom róla. De akárhogy is van, most is szaktöké időt az olvasásra, rendszeresen járok színházba, s hetente kétszer-háromszor úszom is. Az utóbbi években - lehet, hogy ez nosztalgia - gyakran olvasgatom újra a klassz-

zikus magyar költőket. Esténként egy-egy félórát, órát velük töltök. Vajdával, Adyval, Radnóttival, József Attilával, Babitsossal, Juhász Gyúddal.

- *Beszélgetésünk végén újra a tudományos munkáidról kérdezlek. Mán dolgozol most, és mik a szakmai tervei?*

- Hadd kezdjem egy kicsit messzebbrel a választ! Az elmúlt néhány évizében a régi korok kutatása nem kapott megfelelő támogatást. A politika és az ideológia a modernebb korokat, a 19-20. századot favorizálta. Ennek az lett a következménye, hogy bizonyos területeken óriási lemaradás támadt. Így például a forráskutatásban, forráskiadásban, ami pedig nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a történelemtudomány megalapozott, jó koncepciókat alkot-hasson. Egy példa! Az Anjou-korban mintegy 60.000 oklevél születkezett. Ebből 30.000 kiadatlan, és a 30.000 kiadott sem kritika! kiadásban látott napvilágot, tehát hibás, rossz, használhatatlan. Nem véletlen, hogy a korszak kutatása szinte teljesen leállt. A kiadatlan források értékelése ugyanis rendkívül nehéz. Nem elég latniul tudni, el is kell tudni olvasni a középkori krizsokrakkal rótt, rövidtésekkel telt szövegeket. A paleográfia külön szakma, a kutatók többsége nem ért hozzá. Megjegyzem, a Mohács körüli idők tekintetében még rosszabb a kiadott és kiadatlan források aránya, tehát még nehezebb a dolog. Ahhoz, hogy ez az áldatlan helyzet megváltozzon, a forrásanyagot újra át kell nézni és ki kell adni.

Ez a meggyőződés vezetett oda, hogy jó néhány évvel ezelőt elhatároztuk, az Anjou-kort megpróbáljuk tisztába tenni. Mint mondtam, eddig három területen tevékenykedtem, közülük egy volt a forráskutatás. Most úgy döntöttem, hogy ezután életem hátralévő részében ezt tesszem kutatásaim középpontjába. A vállalkozás ugyanis óriási, többen csináljuk. Hatvan kötet anyagot kell kiadni. Eddig hét kötet látott napvilágot. Úgy tűnik, a jövő kutatógenerációnak is bőven marad a munkából. Mindenesetre egy-két kötetet én is szeretnék letenni ebben a sorozatban, hogy végre valóban a források alapján lehessen kutatni az Anjou-kort. 2100 tétján élők számára még mindig ott marad a Mohács körüli idők okleveleinek a feldolgozása.

- *Köszönöm a beszélgetést, és jó egészséget, termékeny ötözeteket kívánok elhész a hatátnas munkáidhoz.*

Emlék a magyar nemzet áldozataiért

Kévs ember életében adatik meg az a szerencse, hogy olyan szobrászművész alkotásához nyúlhat és restaurálhatja, melyet egy kisebb régió évtizedeknek keresztült már magáévá fogadott, illetve köztéri elhelyezésével akár város vagy község szimbólumává is vált.

Az alkotók nem tehetnek róla, hogy szobraikat nem a művészi értékeknek megfelelő gondoskodásban részesítették az elmúlt évtizedekben.

Jelenlét köztéri szobraink és műemlékeink fénylő fejlődő társadalmunk eziránt érzett igényét. Sajnos, kellőképpen csak állításuk idejére, illetve a leplezés aktságának idejére kötik le figyelmünket. És utána...?

Sok-sok tízezer, akár milliós nagyságrendű köztéri alkotás elhanyagolt állapotáról tudnék számot adni. Állapotuk megőrzése és elsősorban művészi értékük megbecsülése a mi feladatunk, az utókoré, amiért állítottuk őket. Történelmi, művészeti alkotómunkás életműért érdemelték ki, hogy megőrölkösse egy eseményt, személyiséget. Kőbe, márványba faragott, bronzba öntött emlékezeink ezek.

Megsziltszettek, hogy alkalmam volt Szegeden, a Pantheonban megszápítelni nagyjaink szobrait, és a legnagyobb magyar márványszobrárt megmutatni, valamint Árpádjaink ópusztaszeri emlékművét helyreállítani.

A legtöbb alkotás anyagi értéke szinte elhanyagolható, de eszmiségük koránt sem.

A "rendszerváltás" idején sok olyan köztéri szobor került a "süllyesztőbe", melyekért igen tetemes összeget fizettek az ország lakossága. Remélhetőleg a brutalitás elkerüli ezek megsemmisítését.

Minden kornak megvan a maga ideológiája és szellemiségének megfelelő ideológusai, akiket a kor megbecsül és emléket állít nekik. Ne bántsuk azon művészek munkáit, akik nem tehetnek arról, hogy abban a korban alkotnak, amely számukra meghatározta a művészeti irányvonalat. Akkor nekik is meg kellett élni, és mégis mást is tudtak alkotni. A szobordöntőgetés ideje most már lejárt. Megbékélés kell a múlttal, annak emlékeire, még ha az sokoknak, sokakban szomorúságot ébreszt, vérsz sebeket fesszeget is. Ami volt, az elmúlt! A jövőre kell gondolni! Az angliai géprombolás nem járt eredménnyel, a világ tovább fejlődött, és

bíznom benne, hogy ez a fejlődés tovább folytatódik mindannyiunk hasznára.

Szoborművészetünk következő irányvonalá remélem nem ragad le az I. világháborús emlékművek (melyeket a 30-as években tömegével, szinte minden kisfalú főterén, templomkertjében állítottak) és II. világháborús emlékművek avatásában.

A háborúban elesett katonák emlékének őrzése elsősorban a hozzátartozók szívében él örökké, mert ők veszítették el édesapjukat, nagyapjukat, családtagjaikat, gyerekeiket.

A háború nem csak a katonák vérérdőzetével jár! A polgári lakosság ugyanúgy véten minden áldozataért, akik a bombák, gránátok szilánkjaitól távoztak az élők sorából. Ők sem tehetnek életük sorsáról. Kegyelet őrsi emléketek, de emlékmű nem!

A hősök! Mindenki azokat a katonákat véli a fogalom alatt, akik hazájukért áldozták életüket. Hol vannak az anyák, apák, gyerekek, akik ugyanúgy áldozataivá váltak a világégesnek, valamint az utána következő történelem? Nekik ki állít emlékművet?

A világ szinte minden országában a katonának, az ismeretlen katonának tisztelet az államfő, és azt koszorúzza meg, holott nem csak katoná volt áldozata egy nemzet harcinak. Ők, a többiek is emlékművet érdemelnek! Az "ismeretlen katonában" benne foglaltatik az összes áldozat? Nem!

Ezért javaslom, hogy az áldozatok emlékműve Magyarországon - és talán más nemzeteknél is - ne csak a "Jatona", hanem a nemzet áldozatainak emlékműve legyen!

Ennek szellemében próbálkoznék Budapesten a Hősök terén lévő ismeretlen katoná emlékművét a "NEMZET ÁLDOZATAI"-nak síremlékévé átminősíteni.

Az államfők ezentúl a magyar nemzet áldozatait, a magyar nemzet nagyjait és népe előtt helyezték el a kegyelet koszorúját!

Ugye nem nagy dolog egy névváltoztatás, de egy egész nemzet közzönné meg a tisztelet virágait!

Harcos István

(Harcos úr az év elején Göncz Árpád államfőhöz írt szövegét levélben szólaltatott meg a "Nemzet áldozatait" síremlék megnevezésének használatáról, és ezzel az "Ismeretlen katonák" emlékmű szellemiségének megváltoztatására, nemzeti kegyeleti emlékművévé való átminősítésére. Az államfő válaszában "nem elutasított" nek mindössze. Várjuk a megválaszolatot.)

Könyvismertetés

HAZÁDNAK RENDÜLET- LENÜL...

Azt, hogy miről szól ez a vékony könyv, tulajdonképpen az alcím tükrözi: "A bajai III. Béla Gimnázium 1956-ban menekülésre kényszerült diákjainak visszaemlékezéseiből." A kötetet összeállította, az előszót és a jegyzeteket írta: Gergely Ferenc történelmes. "1992 tavaszán egy régen várt, de mármár alig remélt meghívót kézbesített a postás. Egykori iskolám, a neves alma mater, a bajai III. Béla Gimnázium Dr. Váry Béla által vezetett osztálya hívott meg 35 éves találkozójára. 1955 óta számtalanszor vettem részt ilyen eseményen, de ez egyedülállóan megrendítőnek ígérkezett, hiszen ez volt az az osztály, amelynek a fele, tizenöt fű az 56-os helyi eseményekben való részvétele miatt hazajárt elhagyott kényszerűen. Ők voltak első tanítványaim, velük együtt éltem át ezeket a rendkívüli történelmi pillanokat, a 56 óta egyikükkel sem találkoztam személyesen..."

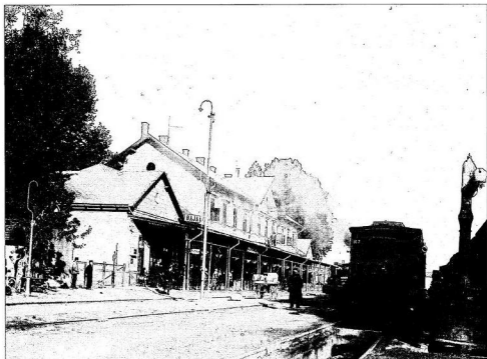
... A megkerülhetetlen életét "beszámolókat hallgatva merült fel bennem a gondolat - Plutarkhosz nyomán - írásban is meg kellene örökíteni párhuzamos életrajzok formájában ennek a harminc fiúnak/férfinak a sorsát..." (Részlet a szerző előszavából.)

Az egykori diákok közül végül is összesen 8-an jutottak el Gergely Ferenchez leírt vagy hangkasszettára mondott élettörténetükkel. Ez a kötet tizenharmadik a külföldön élő Balázs József, Gugán Márk, Szepessy László, Szepessy Kálmán és Wetzstein Antal emlékeit tartalmazza. Ebből következik, hogy a beszámoló jelentős teret szentelnek a menekülésnek, a lágeréletnek, az új hazába történő beilleszkedésnek és az ottani életnek.

A visszaemlékezéseket egy 14 oldalas összeállítás (Időrend) egészíti ki, amely az 56-os eseményekre vonatkozó alapvető tájékozódást kívánja szolgáltatni.

A kötet a bajai Türr István Múzeumban kapható.

Schmidt Antal

Wienstock Ernő felvétele

EGY KIÁLLÍTÁS MEGNYITÓJA

Mikli Ferenc születésének 75. évfordulója tiszteletére rendezett kiállításon ne vegyék tőlem rossz néven az önkifejezést sejtető magatartást, amikor első helyre teszem közművelődési-pedagógiai munkásságának méltatását. Az amatőr képzőművészeti mozgalomban öt évtizedes folyamatos tanári működés országosan szinte egyedülálló. S ez a folyamat - itt Baján - a rendszer-váltás után sem tört meg, amely végképpen példanélküli. Az indulásnál, igaz, ott volt még a mester - Rudnay Gyula - és segítőként: Bak János, Iványi Ödön, Kun István, de fél évszázadon keresztül valójában Mikli Ferenc volt ennek a mozgalomnak Baján a vezető tanára. A Rudnay-kör teljesítette többek között a főiskolára történő előkészítési funkcióját, hiszen most csupán néhány országosan ismert al-

kotó nevét sorolja fel, aki ebből a szabadiskolából került főiskolára. Így Bakay Erzsébet, Klossy Irén, Udvardi Erzsébet, Széchenyi Lenke, Szurcsik János, Mócsi Szabó István, Fejes István, Hantos Károly, Cs. Nagy András, Novák Lajos, Weintrauer Adolf. Szakkörvezetői munkálkodása mellett Mikli Ferenc óraadó tanárként működött a bajai kertészképzőben, a tanítóképzőben, művészeti szakértőként a Finomposztó Vállalatnál. A művelődési központ és az aktívabb tagok segítségével nyaranta kb. harminc éve rendezik meg alkotótelepüket, most az utóbbi években Karapanosán.

A mai napig elmaradhatatlan tagja Mikli Ferenc a 42 éve működő - közművelődési profilú - tokaaji művésztelepnek, ahol ebben az évben elsőként kapta meg a Zilahy György díjat ered-

ményes munkálkodása elismeréseként.

Ezek után joggal kérdezhetjük - anélkül, hogy szembeállítanánk alapvetően a dolgokat -, melyik magartatás hasznosabb társadalmilag? Amelyik megelégszik képek, szobrok és egyéb művészi produktumok készítésével, vagy az, amelyik "az élet minden területére" - funkcionális és esztétikai értelemben - szándékozik kiterjeszteni a vizuális-esztétikai tevékenységét? Szerintem az utóbbi magartatás a korszerűbb, amely aktív szerepet vállal a művészet társadalmi hatékonyságának növelésében, az ember környezetének, életmódjának és kreativitásának fejlesztésében.

A művészet' évezredes témája, az ember és környezete merül alá Mikli

Ferenc festményeiben. S ez, ars poetikaként programjában is megfogalmazódik. Azt vallja: "Festészetemnek lényegében két alapvető forrása van: az ember és a természet, s hiszen, hogy e kettő kapcsolata létezésük értelme. A szüntelenül változó jelenségekben is az állandóság megragadása, a summázás szándéka vezet legtöbbször. A játékos villogások különösebben nem érdekelnék. Jórészt ezzel, valamint a képeim szerkezetének zártságával, s ezen belül a formák és színek sajátos ritmusával magyarázható, hogy festményeim jó része szomorúságot, szorongást mutat..." eddig az idézet. De mégis hozzáteszem: felesége halála óta egyre többet foglalkozik az elmúlt gondolatával, visszatérően választja festésze témájaként a természetet. Nem véletlenül került most feldolgozásra a kevés színel és monumentális egyszerűséggel megoldott *Siratófal* e műve sem.

A festmények mélyebb koloritjában ott lappang a dráma, meleg színeiben, a szeretete, a humánusra vágó alkotó.

Művészi programjában egyre erőteljesebben alakul ki vizuális jelképrendszere: a gyulán visszatérő madár, a szimbolikus fa, a Pegazus, sirlós és a Nap (utóbbi pl. a *Miért* c. képén feketében került megfestésre, érzékeltetve ezzel is a kompozíció egészének tartalmi hangulatát.)

Amit Mikli Ferenc osnái, az nem lélektelen művészetmélés, hanem ihletet, önmagát, belső világát is kifejező alkotómunka.

Leginkább nem a téma fogalmazza meg a festő mondanivalóját, hanem az a színekben jut kifejezésre: a *Magány* képeiben, a *Siratófal* világos és sötét színlelenteiben, a *Golgota* drámai barnáiban.

A szín mellett másik kiemelt eszköze a fény. Ugyanakkor e két vizuális kifejezési eszköz - a szín és a fény - feltételezi is egymást. E idállításban a *Reggeli* c. festmény fényzuhatására, továbbá a *Napsütésben*. A fény útja és a *Pényc* a Dunán e képekre gondolok elsősorban.

Festményeinek érett stílusa, belső fényekből megvilágított szépsége és nyugodtsággal teli mozdulatlansága az időtlen ideál örök harmóniáját, változatlan varázsát sugározza.

Tájképei lírai vallomások. Pillanatnyi reflexiók, a táj hangulatának, karakterének festői értelmezései. A világosság mégsem impresszionisztikus, esetleg kivágatni ezek, hanem az évszak-

nak megfelelő, állandó érvénnyel bírójellemző, az alkotó belső átérésével és hevületével hitelesített festői megfogalmazásai.

A táj metamorfózisában, az emberi élet örömeiben és drámai fordulataiban, a színek és formák kifejezési eszközeivel talál rá önmagára Mikli Ferenc. Festésze közvetíti a személyes vallomást, sugározza az emberi humanumot, amely minden vizuálisan érzé-

kény ember számára közelhozza halkszavú és gazdag művészetét.

E mostani - születésének 75. évfordulójára tiszteletre rendezett - bemutatókötetével: A Sugoványi öböl és a reggeli fényben fürdő Duna festői hangulatával, valamint az újabb alkotói periódusából válogatott néhány tucatnyi festményével tiszteleg Mikli Ferenc a születésének, amely őt elindította.

Dr. Bánszky Pál

HORGÁSZKALAND REZÉTBEN

Igen Tisztelet Főszerkesztő Úr!

Mellékelten küldök egy kis cikket, mely hajdani, bajai emlékeim egyikét írja le. Egy 50 év előtti kor bajai diákéletéből ad pillanatképet és a kis frás.

Amennyiben úgy látja, hogy lapjában megfelel, úgy örömmel becsátom közlés végett rendelkezésére.

Kézzel írt olvasom lapjában avokat a leírásokat, amelyek régi Baján töltött éveimről idének emlékezetembe, a legszebb éveket, a fiatalság éveit.

További jó munkát kívánva maradok kitöltő tisztelettel.

*Dr. Kosztolányi Károly
Villers les Nancy 1996. IX. 15.*

1943 szeptemberében jártunk, s a nyár meleg, napsütéses őszben folytatódott, ami elég gyökori jelenség volt akkor Magyarországon. A háború javában dült, s pusztító vihara már közeledett hazánkhoz is. Az amerikai repülőerők majdnem minden nap átrepültek az ország felett, követve a Duna vonalát, mint egy csillag vezérfonalat. A nagy magasságban repülő "Libérátorok" alumínium teste úgy ragyogott a rávetődő napsugarakban, mint-ha vonuló ezüstmadarak lettek volna. A rádió gyakran megszaggatta adását, és bementa: "Légiveszély Bácska Baja". A szirénák bömblől övöltése megszokott mindennapi lármává lett, amit egyelőre senki sem vett túl komolyan.

Mindennek az lett a következménye, hogy a kormány elhatározta, hogy az iskolák kezdését szeptember elejéről november elejére halasztja a bombázások veszélye miatt. Akkor a gyakori sűrű ködök következtében a légi tevékenység erős csökkenésére lehetett számítani.

Mondanom se kell, hogy est az intézkedés a diákok korántsem fogták fel tragikusán, két hónap vaktóló-hosszabbítás nem megvetendő dolog, annál is inkább, mert az ősz kivételesen szép volt abban az esztendőben. Néhányn, jövendő nyolcadikos gimnazisták összedugtuk a fejünket, hogy mit is lehetne osnálni ebben a pompás nyárvégi időben. Nem kellett sokáig törni a fejünket, mert rendkívül kedvező adottságokkal rendelkezünk.

Városunk a Duna partján fekszik, s aki ismeri a folyam magyarországi szakaszát, az tudja, milyen gyönyörű annak Kalocsa és Mohács közti része. A folyó a nyugati parton kb. 10 kilométer szélességben ártéri erdők övezik, amelyek a tavaszi nagy áradásokkor víz alá kerülnek, s amelyekben számos mellék és holt ága van a folyamnak. Ma is mint halász- és vadászparadicsomot emlegetik ezt a vidéket.

Másik nagy előnyünk az volt, hogy iskolánk egy mintaszerűen megszervezett víziteleppel rendelkezett, Barta tanár úr lendületes munkájának eredményeképpen. Ez a vízitelep lehetőséget nyújtott a diákoknak mindenféle sport fűzésére, mert nemcsak osóna-

kok álltak rendelkezésükre, hanem futhallpályát és atlétikai felszerelést is. Ide jártunk a vakáció alatt, de ha időnk engedte, tavasszal és ősszel is szép időben le-leugrottunk egy-két órára. Azt hiszem, nincs olyan volt bajai csiszerdiák, aki ne őrizne számtalan kedves emléket a vízitelepről.

Hamarosan elhatároztuk, hogy ladikkal felevezünk Reztébe egy-két napra pecálni. Tibi édesapjának volt egy barátja, aki halászkunyhóval rendelkezett a rezei Dunánál, és azt pár napra rendelkezésünkre bocsátotta. Egy szép, napszerű délután találkat adtunk egymásnak a vízitelepen öten, jó pajtosok. Gyorsan összezsuzdultunk a ladikhoz szükséges felszerelésre: evezőket, csásklyát, köteleket stb., és ruháinkkal meg egy kis elemzéstárral együtt bepakoltunk a ladikba, s jókedvűen nekivágtunk a párnapos kalandnak.

A Reztéi ág úgy jó 15 kilométer távolságra van Bajától északra, így ár ellen kellett evezni, és keményen megdolgozni azért, hogy célba érjünk. Ez azonban nem retentett vissza bennünket, mert hozzá voltunk szokva a dunai élethez, s ismertük a folyam minden zegér-zugát az egész környéken. Energiától durradva nekivágtunk hát az útnak. A Sugóvöcsön könnyen siklott előre ladikunk, mivel ott nincsen sodra a víznek, de amint kiértünk a Nagydunára, megcsapott a hűvösebb duna szellő, és az evezőket keményen kellett markolni, hogy az ár ellenében előre haladjunk. Az evezők ütésemen csapkodtak a vízbe, s mi vidám dalolással serkentettük magunkat az erőszátságra. A Türr emlékműnél keresztbe átvágtunk a Dunán, mert a tölse parton kisebb a folyam sodra, így könnyebb ár ellen haladni. A híd felett megint áteveztünk a bajai partra, ahol a kormányos kivéve mindannyian kiszálltak a partra, és kötéllal vontattuk felfelé a ladikot. Lassan, de biztosan haladtunk felfelé, kilométertáblák egymás után maradtak el mögöttünk, s egyszer csak messziről feltűnt a Reztéi alsó beámlás: Feléve a beámlás magasságába, átvágtunk a Dunán, és megkönnyebbülve bevezettünk a mellékágba. Itt kissé megpihentünk, majd folytattuk utunkat. Ott már könnyebb volt az előrehaladás, mert a víz csak lassan andalgott lefelé, nem úgy, mint a nyílt Dunán. Az idő ezalatt gyors léptekkel haladt előre, a nap már erősen lefelé tartott, s igyekeznünk kellett, hogy az este leszállta előtt elérjük a halászkunyhót, amelyik még

nagy három kilométerre volt tőlünk. Nekivágtunk hát újra az evezésnek, és morzsolgató lassan a métereket, mikor egyszer csak motorzúgást hallottunk a hátunk mögött. Hátrásnéstünk, s láttuk, hogy egy kis motoros deréglyevontató ilyeszkiz felfelé a Reztében. "No, ez éppen kapóra jön" mondtuk, ha el tudjuk kapni a csásklyával, akkor kényelmesen vontathatjuk magunkat a célpontig.

A csásklyázás persze nem mindig könnyű dolog, különösen, ha nehéz a ladik és nagy a sebességkülönbség a vontató és a ladik között. Tudtuk mi est nagyon jól, ezért nekikálltunk teljes erőből evezni, hogy minél gyorsabban haladjunk, amíg a csásklyázás megtörténik. Pista két marokra fogta a csásklyát, és a csónak orrában várta az alkalmas pillanatot az akcióra. Mikor a vontató egymagasságba ért velünk, rákanyarodtuk úgy két méter távolságra, és Pista elkapta a csásklyával a vontató mögötti ladikot. Eddig minden jól ment, most jött a döntő pillanat. A csásklya megfeszült Pista kezében, s a ladik nagyot rándult, Pista elvesztette egyensúlyát, s a vízben találta magát, a vontató meg tovasklott a csásklyával együtt. "No, most aztán se vontató, se csásklya" mondtuk keserűen, arra gondolva, hogyan fogunk elszámolni a csásklyával a vízitelepen, annál inkább, mert a csásklyázás tiltott művelet volt. Gyertünk a vontató után, adtuk ki a felszót, s a négy evező keményen csapódott a vízbe. Torkunk szakadtából kiabáltunk a hajósoknak, hogy dobják a csásklyát a vízbe, de azok csak nevettek, s a távolság egyre nőtt közöttünk. Már lemondtuk a csásklyáról, mikor egy fiatal srác megkönnyőrült rajtunk, leugrott a ladikba, és bedobta a csásklyát a vízbe.

"Na, hála Istennek, legalább ez megvan" - sóhajtottunk fel megkönnyebbülve, miközben kihúztuk a csásklyát a vízből. Most már nem maradt más hátra, mint végigvezetni a hátralevő két kilométert. A nap már lemenőben volt, mire a halászkunyhóhoz érkezünk. Kikötöttük a ladikot, kipakoltuk a cölömöket, és beköltöztünk a kunyhóba. Mire mindezzel elkészültünk, bizony már sötét este lett, mert szeptemberben a leáldozó nap hamar eltűnik az árteri erdők lombkorájára mögött. Ez azonban már nem zavart minket, elővettük a tarisznyából a szalonajt, kolbászt meg a kenyéret, és jó étvágygal nekikálltunk vacsorázni, mert a délutáni evezés után farkasétvágyunk volt.

Alaposan ki voltunk fáradova, így vacsora után nem sokat teleőrőztünk, leterítettük a szalmára a pokrócokat, s elteltük magunkat másnapra, annál inkább, mert reggel korán akartunk kelni, tudván, hogy a halak napkelte előtt haragnak a legjobban. Együkünknek se kellett aludni, elolítottuk a viharlámpát, és néhány perc múlva csak az alvó szabályos lélegzését lehetett hallani a kunyhóban.

Másnap reggel korán felébredtünk, és mikor kibújtunk a kunyhóból, a szeptemberi hajnal frissességé hamarosan kiverte az álmot szemünkéből. A Rezté felett még sűrű köd terjengett, az égen egy-két halászas vitorláozott kiterjesztett szárnyakkal, időnként vijjogásuk élesen hasított bele a hajnali csendbe. A köd lassan kezdett felszállni, keleten az ég alja bíborba öltözött, majd a felkelő nap vörös korongja méltóságtelejesen törte át magát a köddön. Megégedően gyönyörű látvány egy ilyen nyárvégi napfelkelte a Dunán, a csend, a nyugalom és a színek feledhetetlen szímfonója. A napkorong egyre magasabbra emelkedett a horizonton, majd vörseből aranyossá változott, és melegítő sugarai lassan eloszlatták a Duna felett a ködöt.

Megmosakodtunk a folyóban, a friss víz aztán teljesen felébresztett bennünket. A kunyhóban volt bőven horgászbot, mindenkinél jutott, így kilőtünk a partra pecálni. A horgászat a túrelmes emberek sportja, mi is igyekeztünk túrelmesen várni, míg egy jól megtermett ponty vagy legalább egy keszeg hajlandó lesz rákapni a felidált reggeliere. Últunk esendben, és figyeltük a dugók ingadozó játékát. A tölpari fák árnyéka már rávetődött a vízre, melynek nyugalma csak itt-ott zavarta meg egy-egy feingróz hál oszobánása. Felettünk vadkacsaik húztak gyors szárnyezettagással, a tölpari erdő árnyékában néhány szürkegém figyelte a vizet. Hosszú nyakukon felfelé tartott: csőrükkel olyanok voltak, mint egy száraz szürke faág.

Múltak a percek, lassan az órák is, a nap már jócskán feléledt az égre, s rólunk lekíváncsozott a melegítő, ami nagyon is kellett a hűvös hajnali órákban. A halak azonban csak nem akartak harapni, a gyomrunk meg hamarosan korogni kezdett, nekikálltunk hát reggeli készíteni. A bogrács alá tűzet rakunk, és teát főstünk. A forró tea bizony jólesett a kora reggeli diergés után.

A reggeli után felderítő útra indultunk az árteri erdőbe, szeretünk ennek az

életét figyelni. Magyarország vadakban leggazdagabb vidéke ez, a híres gemenoi erdő déli folytatása. Rengeteg szarvas meg őz tanyázik itt, s hajnalban meg lehet őket lesni, mikor inni járnak a folyóra. Persze ilyenkor, mikor a nap már magasban jár, a vadak élnek az erdő sűrűjében, s nehezen lehet látni őket. Így aztán szarvassal nem is találkozunk, de annál több szinyóggal, az ártéri erdők legelterjedtebb lakóival. Sűrű rajokban leptek el bennünk, s igencsak megőrültek a vártalan lakomának. Ilyenkor nincs mit tenni, mint letörni egy leveles galyhat, és azzal söpörni le a szinyógoikat a test fedetlen részeiről. Elcsatangoltuk a délelőtti, s mire a kunyhóhoz visszaértünk, már delelőre járhatott a nap.

Ebédre halpapríkást terveztünk főzni, s hoztunk magunkkal paprikát, hagymát, krumplit meg egyéb szükséges fűszereket, csak éppen a hal hiányzott. "Ha ló nincs, jó a szárnál is" - mondja a közmondás, így mi halpapríkás helyett paprikáskrumplival voltunk kénytelenek megelégedni. Tibi kitűnő cserkészszakács volt, s hamarosan olyan "piraszt" konyarintott össze, hogy még az ujjunkat is megnyaltuk utána. Délután melegen süttőt a nap, így egy nagyot fürödtünk, majd újból megpróbálkoztunk a horgászzerencsével, de most se nagyobb sikerrel, mint régebben. A nap nemskorra lefelé hanyatlott, megnyúltak a fák árnyéka a vízben, a felhők rózsaszínű fátylat borítottak a Duna fölött.

Összehordtunk egy csomó száraz galyhat, ebben nem volt hiány, és a parison kellett messze menni érte. A parison gúlát raktunk fából, sercent a gyufa, s pár perc múlva már vidáman lobogott a táborozás. Nyársakat furaigunk, szalonnát húztunk rájuk, s pirul a jó sült-szalonna, lecsapegő zsírral kenyérral fogtuk fel, hagyma is került a tarisznyából, s olyan remekül falatoztunk, hogy egy király se ehet jobbat. Közben leszállt az éjszaka, s a csillagok fényesen ragyogtak az erdő föl felett. Körülöttünk mely csend honolt, amelybe csak a falevelek zizegése, meg a víz csobogása vitt egy kis mozgást. Hallgattuk a csendet, néztük a tüzet, amit fel-fellobbant, ha egy nyaláb galyhat hajítottunk rá, majd Ottó elkezdett daldolni: "Este van már, késő este, táborozniuk égnak messze...". Mindannyian átvettük a kísé melábus dalamat, utána egymás után daloltuk az ismert táborozói nótákat csendesen, hogy az erdő békéjét fel ne verjük.

A tűz már nem lángolt, csak parázsolt, és árszazotta melegét a hűvös éjszakaiba. A hold is feljött, s ezüstösen ragyogta a partmenti fűzek finom leveleit.

Rákzegek a szokások záróéneke:

"Szellő míg távol, alszik a tóbor,
Alszik a tóbor, csak a rís lángol.
Rakd meg, rakd meg eserkészapjás azt a tüzet,
Ísten tudja, mikor látnak megint ívet."

Gondosan eloltottuk a tüzet, és mi is nyugovóra tértünk a kunyhóban.

Reggel megint napfelkeltek kelőtünk, és osónakba szálltunk. A ladik nesztelenül siklott a tüköráma vizen a hajnali köd leple alatt. Célunk a közeliki beágasz volt. Az ág torkolatánál a cövekkel egyenes sora elárulta, hogy varshálók vannak kifeszítve. A vásra gyakran alkalmazott szerszám a dunai halászoknál. Két hosszú terelő szárnyal ellőtött dupla tölésér alakú háló, a külső tölésér vége azonban be van fonva. Ha a hal egyszer beleérted, onnan szabadulni nem tud, mert a belső tölésér ebben megakadályozza.

Övatosan körbe hallgatóztunk, de a csendet nem zavarta semmi nesz. "Na, hűk, hal nélkül azért megéjük magunka haza Reztétől" - mondta Gyuszi, néztük meg, mi van a varshálón! A cövekkel mellé siklottunk, s egymás után kihúztuk őket. Az első vásra üres volt, a másodikban egy nagy süllő, míg a harmadikban néhány kecsge fickándosott. Gyorsan kiszedtük a halakat, és betettük őket a mi hálónkba. Gondosan visszazártuk a cövekeket a helyükre, aztán teljes erővel evezni kezdtünk, nehogy a halász tetten érjen. Minden jól sikerült, senki se látott meg, legfeljebb az a néhány ébredő holló, aki a fák tetejéről ránk kiáltott: "Kár-Kár".

A kunyhóhoz visszatérve mindent összehajigoltunk, rendbetettük a kunyhót, megreggeliztünk, utána délelőtti még egy jót fürödtünk, aztán elindultunk hazafelé. Evezni csak a Reztétörökj kellett, a Dunán elkapott az ár, és vitt lefelé. Élvezük a víz ringatását, és jókedvűen dalolva "osurogtunk". Korá délután megérkeztünk a víztelepre, ahol büszkén mutogattuk a "horgászszakmányt". Leadtuk a ladikot a naposnak, felöltöttünk, és mint aki jól végezte a dolgát, ki-ki a saját halával, no meg három remek nap élményével gazdagodva indult haza.

Dr. Kosztolányi Károly

ÉRIK A GYÜMÖLCS

Az igazgatóni iroda, amit gazdítja előzőkoron átfordított a csendes déliparti elmélyedést igénylő kollégáknak, alkalmas zúgnak látszott. Ide hűzódott be a Petőfi Kör elnöke, hogy gondolatait egy árkus-papírra összeszedje. Október 23-át írta; a korán lehalló est árnyalt sárga lámpafény őrte a sarokba, az óra nagymutatója pedig lassan fordult a nyolcas számról. 1956. október 24-ére a Tisztiakbába hirdette meg bajai nagygyűlést a kör. Bonczos Miklós belépéselőre a rádiót, és halk háttérzenétől inspirálva kezdte körvonalaival a nyitóbeszéd előadást. Am nyolc órakor a műsor megkezdődött, és felkonferálás után egy jól ismert hang szólalt meg az úterben. Az apolápiszis négy lovasa közül - mely véres patkónyomokat hagyva a történelomben, végigszáguldott a háború utáni Magyarországán - már csak ő maradt nyoregben. Rikósi bukásában magával rántotta Farkas Mihályt, a szűfőitűt lévált pedig már leírták felsőbb pártkörökben. Gerő kedvecs hangja viszont a régi agresszivitással elcsúszkál, és emelkedik magásra. Avisszatartó, szűfőitűcseszőron esztőron orárium orostoraspárkintót törő derűbe az 56-os tavasz zsonge reményeit. Bonczos estiggedten teszi le a tollat; a következő napon bizony nem lesz Petőfi-körös nagygyűlés.

Az önmogadásból hiába lenne arra következtetni, hogy a fiatal nant megallóval egyéniségi. Alig múlt 25 éves, a kör azonban alkalmat adott 50 év tapasztalatainak betyűrtésére. Tisztaiban van az orje teljében lévő párt konok előkötésével, és - hogy Szűfőitűt érdeltesen hasonlatával éljünk - nem kívánja a maga esztőfuzakát vasodnyakkal ütköztetni. Nem tudhatja, de Gerő állt néhány órája hidegen vigta oda a műrsékeltőbb párvezetőnek, hogy belcélvet a tömegbe. Továbbá azt sem tudja, hogy már minden elvégzettett, és Pest népe áldtje a Rubinton.

Másnap, 9 óra után az igazgatóni irodába hívatják. Két civilruhás fiatalember virgja: jőjön volik a pártbizottságra. A virosi P.B. titkára, Nagy Károly félbeszakítja a közigazgatási és gazdasági vezetőihez folyó tanácskozását, és egy külön szobában fogadják Bonczost. Első kérdése: lesz-e Petőfi-köri gyűlés este a Tisztikbában? A tanár "nem lesz" válasza szemmel láthatóan megnögytatja. Bár korábban nem ismerték egymást, virulán és jellemző esemény következik be.

Birtokháborítás, avagy

"FÜLEMÜLE-per"

(Meditáció a közéletről)

Bizonyára mindannyian megmosolyogtunk Arany János tréfiás, szatírikus költeményében Péter és Pál elkésereedett küzdelmére a fülemüle hangjáért. A vers 1854-ben fródott, de már akkor is mint múltbéli történetet mesélte el a költő. Tudjuk persze, hogy az efféle aprópótlak költői feltételezés, miszerint: "Semmiségért megpörölni - Vagy megenni vagy megölni - Egymást korántsem akarja."

A versben szereplő corpus juris tud már madárfütytyről, és hogy akad már "Ki a fülemüle fütytyét - Mai napsg felvállalja" / már mint hivatalos ügyként /- annak illusztrálására, hadd meséljem el az alábbi történetet: Városi bérház udvarában tenyérvényi madártartanya. Lelkői: egy szárnyaszegett gölya, három fécén, két apró tyúk és a főhős, Hanci kakas. Ő volt a kis oázis teljhatalmú főnöke. Bőnéül csupán az volt felróható, hogy nyáridőben fenemőd korán kelt, és hangos párbeszédet folytatott a környék kakasaival. (Bár hallgatott volna, most én is hallgathatnék.)

A szomszédban új ház épült, utcáj nyitottak, a kis udvar felére szűkült. Hanci továbbra is fortissimó udvözölte a felkelő napot, míg nem az egyik reggelen néma maradt. Néma maradt, egyszerűen azért, mert nemcsak csirkeszagú birodalmától bocsázott el, de kakasletétől is is, túlástul-bőröstül.

Egy amatőr madarász tollspré formájú falidísz művészkedve, és jellegzetlen üvegcszeme ma is élettelentl mered a világra, szegényére a kakas-nemzetségeknek.

Az történet ugyanis, hogy - "Rossz szomszédság török átok" - aláírásokkal megerősített beadvány került az előjáróság asztalára, ahonnan aztán "birtokháborítás" címén terjedt és elmarasztaló ügyirat érkezett a kakas gazdjához. Figyelmeztették

őt arra, hogy amennyiben két napon belül nem hallgattatja el kakasát, pénzbírságra büntetik. A figyelmeztetés hatott. A kakas nyakát kitekerették, és ezzel a történet végére is értünk volna, ha nincsenek azok a kakasok, akik a piaci törvények szerint háborítatlanul meghúzódnak számtalan kis udvarban. Ezek is kukorékolnak, ezek is bosszantják a szomszédokat, ellenük azonban a törvény szigora nem alkalmazható, mivel előre megfontolt szándékkal és szükség szerint végzik el nyakukat.

Az utolsó kukorékolás jogán - minden kakas helyett - azt szeretném csak elpanaszolni, hogy azok, akik ezt az egyszerű megoldást szorgalmazzák, furcsán okozkodnak. Mindenki, aki hangoskodni szeretne a denki értelmezhető kakaskukorékolások és a hangok következményei ellen - manapság aligha számíthat kedvezőbb kilátásokra.

A gyermekzsvaj, az autóbörregés, a lutyaugatás és az izmosodó városi élet egész hangversenye elbírná Hanci-kakas ébresztő trombitáját, annál is inkább, mivel lehet még vígunk és fogalmunk a provinciális élet sajátos romantikájáról, amelynek ma is feltétlen része a harangszó, a vonatfütyty és a kakaszó is.

Az allegória veszélye, hogy sokan (talán a többség) a kakas mellé áll, s bár rajta ez esetben a szimpátia már nem segít, mégis kaphat egy olyanfajta elégtételt, amely nemcsak megmosolyogja, de el is ítéli a nyaktelkerő indulatokat. Ezek ugyanis olyan emberi tulajdonságokat takarnak, amelyek sokkal elviselhetlenebbek, mint a hajnali kakaszó.

Vajtai István

Az étel- és gombamérge-zésekről

Szinte havonta hallhatunk a média hírcsatornái között erősebb vagy súlyosabb gyomor-bélszemszer bakteriális fertőzéséről, s talán inkább "szezonálisan" a gombamérgezesekről is.

A baktériumok szinte mindenütt ott vannak, ahol táplálkozási lehetőség adódik számukra. (Még a tejben is elterjedt módon 1000 baktérium lehet 1 ml-nyi (1 cm³-nyi térfogatban).

Tudnivaló, hogy szervezetünkben igen sok, tartós szimbiózisban (hasznos együtélésben) élő mikroorganizmus található. Fajuk száma a béltraktusban több száza tehető. E társéletben élő bélflóra biológiai szerepe az alábbiakban foglalható össze:

1. segíti a tápanyagok lebontását (emésztést),
2. néhány fontos vitamint (B, K) szintézisében segít a szervezetnek,
3. gátolja a betegítő baktériumok megeredését.

Sajnos, a szervezetünkön kívüli élelkek közül sokan vannak olyanok is, amelyek a fertőzött vízzel, vagy az ún. "romlott étellel" bekerülnek szervezetünkbe, s ételmérgezéseket okozhatnak. Ez úgy jön létre, hogy az ételben megeredő baktériumok hirtelen megsaporodnak, s a közben termelt mérgező anyagcsere-termékeikkel együtt az ételt elfogyasztó ember szervezetében hirtelen fellépő, émelegző érzést, hányást, hasmenést okoznak. A fertőzést okozó baktériumok pontos azonosítása csak a mintából (ételmérgezésből v. fertőzött páciens bélartalmából) készített baktériumtenyésztéssel oldható meg többnyire, ami egy-két napot is igénybe vehet.

Fertőzést csak a fertőzött ételek (kolbász, disznósajt, tejjes krémek tartalmazó sütemények, fagyaltok, tojásos ételek, húsvészek stb.) okoznak.

Az íment felsorolt ételekben leggyakrabban előforduló kórokozók: Staphylococcus aureus, a Salmonella génez néháy tagja, a Clostridium perfringens néháy típusa, a Clostridium botulinum ugyancsak néháy változata, a Yersinia enterocolitica és a Shigella sonnei.

Egyéb mikroorganizmusok (állati egysejtűek, bélférgek és még néháy vírus) is okozhatnak az ételmérgezés-

Folyt. a hlv. old.

hez hasonló tüneteket, de ezeket nem sorolhatjuk a valódi ételmérgezések közé.

A *Staphylococcus* egyes törzsei ún. enterotoxinokat (beleket megtámadó mérgek) termelnek, ha fagyaltba, tejbe, dzsádzsákba, süteményekbe jutva elszaporodnak. Fertőző forrásokként az ember és a szarvasmarha szerepelnek leggyakrabban. Tünetei a hányás, hasmenés, ájulás 3-6 óra elteltével jelentkeznek, majd viszonylag rövid idejű (1-2 napos) betegség játszódik le. Kórokozója igen ellenálló, még főlórás főzés sem öli el biztosan, sőt a gyomor fehérjebontó enzimeit sem bírnak vele. Megelőzése az előírt higiénés szabályok betartásával lehetséges (hűtött tárolás, fertőző dolgozók felügyelése a munkából).

A *Clostridium*-fajok hasonló tünetekkel jelentkeznek, de ezeknél a lész és hányás nem jellemző. Szintén rövid lefolyású (1-2 napos) betegség. Mivel e baktériumok talajlakók, a talajjal szennyezett ételmérgek szerepelnek a fő fertőző forrásként. A rosszul hűtött (nagy tömegű, lassan lehűlő) ételmárakékokban gyors szaporodásba kezdenek a baktériumok, s bihathetetlenül sok mérgező anyagot termelnek. A talajszennyeződések elkerülésével és a szakszerű hűtéssel előzhető meg a fertőzésük.

A *C. botulinum* - az ún. kolbászmérgezőst okozza. A több típusú baktérium ugyancsak a talajból vagy az állatok emésztő apparátusaiból kerülhet az ételmiszerekbe (leggyakrabban a sózott, füstölt húskokba, főzelék- ill. halkonzervekbe), ahol nagymennyiségű mérget termelne szaporodik. Az ilyen étel fogyasztójában komoly, környéki idegrendszerbeli rendellenességek (gyengeség, fejfájás, kettős látás, beszédzavar) léphetnek fel, sőt az esetek kb. 25%-ban - a légzőizmok bénulása következtében - végzettség is válhat. A 30 percen túli intenzív főzés, valamint az állított vagy az állati eredetű ételmiszerekkel az emberbe kerülnek. Legfőbb veszélyforrások a nyersen vagy rövid ideig sültött, ún. lángolt kolbász és a rosszul tartósított disznósajt. Külön felhívom a figyelmet a kacsájt és oszlék magas fertőzőképére!

Különbösen óvakodjunk tehát a kacsasajt használatától, de a mélyhűtött nyersanyagból készített grill-oszlék

sem megbízható! A fertőző étel elfogyasztása után 6-8 óra elteltével erős hányás, hasmenés jelzi a bajt. Hazánkban 10-15.000 közötti az évente így fertőzötték száma!

Az *Escherichia coli* típusok - mint a bélfőra rendes tagjai - védik szervezetünket a káros baktériumok megtelepedésétől. Sajnos, találhatók közöttük olyan törzsek is, amelyek megbetegítik szervezetünket. A fertőzés többnyire a szájon át (ételmiszerekkel, ivóvíz útján) történik. Rendszerint a só-vízhatártartás is felborítják, amelynek következménye az erős hasmenés. Mivel az ürülékkel kerülhetnek ki a szervezetből, a fürdővizek gyakran fertőzhetőek coli-baktériumokkal. Ezért fontos a fürdőhelyek vízének rendszeres bakteriális ellenőrzése! A mennyiben a fent leírt belfertőződések gyanúja merül fel, természetesen az illetékes szakemberek közbenjárására van szükség, hogy a pontos diagnózist, illetve a lehetséges terápíát megadhatják.

Milyen általános tanács adható?

- A megelőzés (prevenció) legyen az elsődleges szempontunk, s akkor nem következhetnek be a néha nemcsak kellemetlen tünetek!

- Tartsuk és tartassuk be a higiénés követelményeket, s tisztatlanság tünő helyeken, kétes eredetű, nem kellően tárolt, nem megfelelően tartósított ételeket ne fogyassunk!

Egyéb ételmérgezések is előfordulhatnak, nemcsak bakteriális közvetítéssel.

Napjainkban - talán kicsit kényszerűségeiből is - újra "divatba jöve" gomba-fogyasztást emlelni ki. Amikor mérgező gombák kerülnek a készített ételekbe, az általuk termelt mérgező anyagok következményeképp lép fel nemkívánatos biológiai elváltozás az emberi szervezetben. Természetesen nem törvénytörően jár együtt a gomba-fogyasztással a mérgezés. Néhány alapvető ismerettel szeretném segíteni embertársainknak, akik szeretnék gombát fogyasztani, de nincs hozzá mersük!

A gombák söme ugyan nem árt egészségünknek, de az a kevés mérgezőst okozó faj ételbe keverése tragikus kimenetelű is lehet (500 hazai nagyvesztő gombánk közül mindössze 14 a súlyosan mérgező és statisztikai kimutatók szerint.) Évente 10-50 közötti a gombamérgezésben elhunytak száma. A mérgezés a gomba termelte anyagok okozzák, amelyek a sejtokra, idegrendszerre vagy a gyomor-bérendszer-

re hatnak. E mérgező anyag a gomba minden részében megtalálható. Viben e mérgezőanyagok nem oldódnak, s ebből következik, hogy csak azon múlik a mérgezés súlyossága, mennyi gombaszellektét fogyasztunk el a készítményből. Ezért van az, hogy ugyanazon készítményből fogyasztók esetében eltérő következmények lehetnek. Még a forrázás sem oldja meg a mérgezőt!

Ne üljünk fel az alábbi babonáknak sem!

"A mérges gomba feltűnt színű, rikító."

"A rossz ízü és rossz szagú gomba mérges."

"A mérges gomba eltörve sötétebbre színeződik."

"Ha a gomba rágott vagy "kukacos", ehető."

Alaplatan kijelentések ezek, mert éppen a legveszélyesebb faj (gylkos galóca) az egyik legsötétebb színű, kellemesen édeskes, émelegyős ízü, eltörve ugyanolyan fehér marad a törésfelülete, s jó néhány rovar büntetlenül fogyaszthatja.

Fogyasszuk a vitaminokban, ásványi sókban, fehérjékben gazdag, ehető gombákat, csak szivéljük meg az alábbi javaslattal!

1. Csak biztosan azonosított, ehető gombát gyűjtünk be! (Tű fiatal gombákat ne szedjük, mert azonosításuk nehezbebb)

2. Ne vegyünk utcai, házaló árusított gombát!

3. Bizonytalan esetekben forduljunk gombaszakértőhöz!

4. Mielőbb dolgozzuk fel a frissen szedett gombákat!

5. Hűtőszekrénybe tett - akár nyers, akár elkészített - gomba 1-2 napig ehető! (A baktériumoknál említtet szakszerű hűtés mellett!)

6. Ehető, de rosszul tárolt, romlott gombaétel benne elszaporodó kórokozottól igazi ételmérgezés okozhat!

7. A gombákalk szembem érzékeny egyén ne kísérletezzen a gombaételekkel!

8. Tanácsos - nemcsak közétkeztetésben - mintát (gombamaradékok) hagyni a később szűlőség azonosításához! Esetleges mérgezés gyanúja esetén az alábbi elsősegélynyújtási teendőket végezhetjük el: lefektetés, betakarás meleg ruhával, hánytatás langyos, sós víz itatásával, hashajtó, keserűvíz itatása, orvosi székénkészítmény adása. (Ezeket csak gylkos galóca okozta mérgezés esetén -asz, ha 4-6 órán belül jelentkeznek a tünetek!)

Ha a tünetek 4-6 óránál jóval később jelennek meg (ekkor biztosan gyilkos galóca mérgezés áll fenn!), az orvos hívásával egyidejűleg kezdeményezzük a beteg sürgős kórházba szállítását! Hánytatás, hashajtó beadása ilyenkor veszélyes lehet és felesleges is, tehát tilos!

Szeretném, ha ezen röpke tájékoztató felrzná az olvasót: a szakszerű alapismeretek birtokában a kívánatos preventív eljárások alkalmazásai révén elkerülhetők a mérgezések! Napjainkban több, jól illusztrált kiadvány áll az érdeklődők rendelkezésére, amelyek-

ből könnyűszerrel megismerkedhetnek a nemkívánatos mérgező és a biztonságosan fogyasztható gombafajokkal egyaránt.

Ha a környékünkön található jóízű gombák (nagy őzlábgomba, csiperkefélék, óriás pöfeteg, sárga gévagomba, kései laskagomba, téli fülőke) igen jellegzetes azonosító bélyegeit megismerjük, teljes biztonsággal ülhetünk asztalhoz a belőlük készült nyencségek elfogyasztása céljából.

Dr. Laki Ferenc

A NÁDGAZDÁLKODÁS KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE AZ ORSZÁGBAN ÉS RÉGIÓNKBAN 1949-TŐL 1970-IG

II. rész

A dolgozat precíz szerzője Bácskai Márton. Tevékeny élete - vagy éppen sorskonfliktusa - a két világháború közötti történelem és az ún. felszabadulásnak karakterisztikus eseménysorozata. Az élettani véletlenek és tragédiák, az árvaság és a rendkívül nehéz önfenntartás procedúrája mindazokat a nemes emberi tulajdonságokat kialakították, amelyek ennek a nemzedéknek egyetlen vagyontárgyát képezték. A nélkülözésekkel terhelt tanulási idő, a tanonckodás és a "segédség" gyötrelmein túl a sajátos biztonságot jelentő MÁV alkalmazottság kiutat jelentett a nyomorúságból. A házasság, az ehhez kapcsolódó individuális biztonság új erőket adott a megváltozott történelmi környezetben való eligazodáshoz. Példás következetességgel, önképzéssel, mindenféle érdekalapú kompromisszum nélkül emelkedett a pálya lehetséges magaslataira, és közmegebecsülésnek örvendő, valódi városi polgárként jegyezte be magát városunk történetébe.

V.I.

A munkaerő-biztosítást a rossz munkakörülmények - fűtetlen munkahely, piszkos munka, öltöző, melegedő, szociális, egészségügyi létesítmények hiánya stb. - sem befolyásolták lényege-

sen. A döntően betanított munkát végző dolgozók elégedettek voltak a kapott keresettel, és ezt fegyelmezett, becsületes munkával hálálták meg.

Az Üzemegység tevékenységének két évében elért eredmények:

Egység	1950	1951	%
Teljes termelési érték nettó term.áron	1000 Ft 366	986	269,4
Összes átlag létszám			
fő	93 156	169,6	
Összesből átl. idény munkás			
fő	67	121	180,6
Összesből átl. tejm.idős munkás			
fő	15	19	126,7
Összesből átl. teljm.idős egyéb m.vállaló			
fő	10	15	150
Nyencség			
1000 Ft	49	206	423,6

Az FM mint főhatóság 1951.10.31. hatállyal megszüntette a Nádgazdasági Vállalatot, és jogutódként egyidejűleg létrehozta a Nádipari Trösztöt budapesti székhellyel.

A Nádgazdasági Vállalat magasabb vezetőit felmentették, és a Nádipari Tröszt vezetőivé:

Csiszér Ferencet igazgató, Győrvári Ernőt igazgató-helyettes, Miskolezi Pált főkönyvelő munkakörökbe nevezték ki. Az átszervezést és a személyi változtatásokat az váltotta ki, hogy a vállalat

irányítása alá tartozó üzemegységek kivétel nélkül kinőtték a szervezeti kereteket. Ezt a helyzetet a felmentett vezetők nem ismerték fel, és a megújulás irányába nem tették meg az FM által elvárt változtatásokat, a további fejlődést eredményező intézkedéseket.

Néhány hónap elteltével igazolódtak a feltevések. A Tröszt vezetői átszervezésbe kezdtek. Ennek eredményeként több műszaki, számviteli, munkajogi és más - korábban a központban végzett - feladatot adtak le az üzemegységeknek. Ezzel együtt növelték az üzemegységek műszaki adminisztratív létszámát. A felvett új dolgozókat kioktatták az elvégzendő feladatokra, de az ismereteket számon is kérték, és ennek alapján véglegesítették az érintetteket. Hat hónap után a Tröszt vezetői elérkezettnek látták az időpontot az üzemegységek átszervezéséhez. Ennek eredményeként 1952.04.01. hatállyal valamennyi még meglévő üzemegységet önálló vállalattá szervezték át. Ezen intézkedés során hozták létre a bajai üzemegység egyidejű megszüntetése mellett az ALSÓDUNAI NÁDGAZDASÁGI VÁLLALATOT BAJA székhellyel.

Fenti hatállyal az alábbi személyek kerültek magasabb vezetőként kinevezésre:

Jenei Pál igazgató, Czettier Ferenc főagromómus, Bácskai Márton főkönyvelő munkakörbe.

A vállalattá történt átalakulás több helyen személyi és feladatköri változtatásokat tett szükségessé. Új munkakörök kerültek kialakításra, némelyek átalakultak vagy megszüntek. A személyi változások itt-ott kikezdték a korábbi jó munkatársi kapcsolatokat. Kialakult - szerencsére csak átmenetileg - az egymás iránti bizalmatlanság. Erős hangsúlyt kapott a "politikai megbízhatóság", mint követelmény a szakmai alkalmasság mellett. Ezen jelenségek nem várt tehertételként nehezédtek a vezetésre.

Pozitív hatást jelentett ugyanakkor, hogy a termelés-irányítás, a számviteli, ügyviteli tevékenység átláthatósága javult, továbbá, hogy a döntési hatáskörök közelebb kerültek az operatív végrehajtó tevékenységhez. A személyi felelősség fokozódott, és ezáltal az érdekeltség nagyobb mértékben érvényesült.

A központi üzem területén az önállóvá vált vállalat iroda-szükségletét megoldani nem lehetett. A vezetőség kére-

lemmel fordult a Tanácshoz alkalmas irodahelyiség kiutalása végett. A Tanács a kérelmet indokoltnak tartotta, és elfogadta, és soron kívül kiutalta a város központjához közel lévő Tánacsics M. u. 13. hsz. alatti államosított lakóházban 4 helyiségből álló, 70 m² alapterületű volt irodahelyiségeket. A helyiségek hosszú távon biztosították a vállalat ez irányú szükségletét.

A termelő feladatok tekintetében a vállalat tevékenysége nem változott. Mindenekelőtt a nádkitermelés, nádosztályozás (exportnád) és ipari feldolgozás folyamatos növelését várták el legfontosabb eredményként.

Az 1952-ben a volumen növelésével kapcsolatos elvárásokat (terveket) rendkívüli módon elősegítette a takaró nádpalló iránti kereslet. Ezt a nádkéveket a "béke védvonal" építésénél a védőárkok oldalfalainak bélelésére használták fel. A megrendelt mennyiségű nádpalló legyártásához a szakipari célnak alkalmatlan (buzogányos) kádár- és fonógyékény kiaratására is szükség volt, mivel elegendő náddal a vállalat nem rendelkezett.

Az idénymunkások abszolút létszáma elérte a 180-250 fős rekordot. A napi munkavégzés tekintetében ezen dolgozóknál azonban 1-200 nap között nagy volt a szóródás. Legfeljebb 15-20%-a dolgozta le a mg-i bélyegbiztosítás esetében szükséges évi 200 munkanapot.

Czettier Ferenc főagronómus 1954 januárjában felmondta munkaviszonyát, és kilépett a vállalatból. Emiatt személyi és munkaköri változásokra került sor. A Tröszt igazgatója Bácskai Márton főkönyvelőt 1954.01.15-i hatályos munkaköréből felmentette, és egyidejűleg a vállalat főagronómusává, dr. Bruckner Tibort pedig főkönyvelővé kinevezte.

5. Felügyeleti átrendeződés

Az év végén újabb változásokra került sor. A Földművelési Minisztérium ugyanis 1954.12.31. hatállyal megszüntette a Nádipari Trösztöt, és a Nádgazdasági Vállalatok felügyeletét 1955.01.01. hatállyal a székhely szerinti illetékes megyei tanács Vb-k vette át.

Az Alsódunai Nádgazdasági V. ily módon 1955.01.01. hatállyal a Bkm. Tanács Vb. felügyelete és az Ipari Osztály szakirányítása alá került. A megyei tanács illetékes vezetői voltak:

Dr. Dalos Ferenc megyei tanácselnök, Dr. Varga Jenő megyei tanácselnök-helyettes,

Berdő József ipari osztályvezető.

A főfelügyeletet a Kip.Min.Helyiipari Főosztálya, később a Helyiipari Minisztérium látta el.

Ez az átszervezés a vállalat szakmai irányítása szempontjából teljes magárahagyottságot eredményezett. Sem a főfelügyeleti szerv, sem a szakirányító szerv semmiféle gyakorlati segítséget nem tudott nyújtani a vállalatnak.

A felügyeleti átrendeződést a közigazgatási határokhoz igazodó területátrendezés követte. Ennek keretében az Alsótiszai Nádgazdasági V. (Szentés, majd Csongrád) használatában lévő Kiskunhalas és Ágasegyháza környékén (térsgében) lévő nádasterületek, valamint az utóbbi községben lévő üzemi épület és telepvezetői szolgálattelakás az Alsódunai Nádgazdasági V-hoz kerültek át hasznosításra. A terület átvétel révén a vállalathoz tartozó nádasterület 1300-1500 kat.holdra emelkedett. Ezzel az évente kiartható termelői nádkéve mennyisége 550.680 ezerre emelkedett.

A mennyiségi növekedésnél is fontosabb azonban a nádvagyon minőségében bekövetkezett változás. Az átvett szikes altalajú nádasokban ugyanis rendkívül jó, ha nem az ország legjobb minőségű nádja terem. A változás az ipari termelés növelését, de különösen a kevés nádkévet minden előzetes várakozást meghaladóan fellendítette. Korábban a 3 m és ennél hosszabb 10-13 vastag gyengébb minőségű folyami nádkévekből évente 5-6000 kéve (10-12 vagon) export volt teljesíthető. A területátvételt követően évente 10-20 ezer kevés nagyságrenddel volt növelhető az exportált nádkéve mennyisége. Egy évben 115 ezer kevés csúccsal a vállalat az országos versenyben a második helyet érte el a 2,3 milliós nádvagyonnal rendelkező Fertői Nádgazdasági V. mögött. Más években is előfordult azonban, hogy megelőzte a vállalat az ugyancsak nagyobb nádvagyonnal rendelkező Balatoni és Velencei Vállalatokat 60-80 ezer kevés export teljesítéssel.

Az eredményesség megítéléséhez tudni kell, hogy 1 db alsó kötésnél mért 100 cm körmértetű export nádkéveben 6-700 db 7-6 vastag nádszál van, amiből maximum 7% lehet defektes (avas, penészes, leveles, méréthiányos, kettétörött). A minőséget a MERT ellenőre a szűrőpróbaszerűen kiválasztott kéve felbontásával, a nádszálak megszámlálásával és egyenkénti suhogtatásával ellenőrizte. A megengedettnél nagyobb arányú hiba % esetén a szállításra előkészített kévek

átvételét megtagadhatta. A minőségi munkát fémjelzi, hogy egyetlen kötbérfizetéssel járó reklamáció sem fordult elő az évek során. A vállalat érdekelttségét az exporttevékenységben realizálódó 20-22%-os nyereségszint biztosította.

Bácskai Márton

(folyt. a köv. számban)

A DÉLVIDÉK által meghirdetett novellapályázatra 115 írás érkezett. Különdíjat nyert Kabdebó Tamás "Feltámadás" című novellája. Az I. díjat Pécsy Csaba (Pécs) "Pad mérték után", a másodikikat Udvardi István (Budapest) "Szerelmeletes városom", a harmadikat Renyi Anna (Kiskőrös) "Az utód" című novellája nyerte.

A pályaművek közül a zsűri harminckettőt kiemelt, melyeket könyv formájában is megjelentetnek.

BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédő Lap
1954. november VII. évfolyam 11. (73.) szám Ára: 59 Ft

Független Város- és Környezetvédő Lap
Megjelenik minden hónap első napján

Felelős szerkesztő:
GYULAVÁRI JÓZSEF

A szerkesztőbizottság elnöke:
Bánáti Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bálint László, Dr. Dániel József, Jász Anikó,
Kaloosa Béla, Dr. Laki Ferenc, Sárosy Józsefné,
Dr. Solymos Ede, Schmidt Antal,
Dr. Vajtai István

Kiadja a Bajai Honpolgár Alapítvány
Postacím: 6500 Baja, Oltványi Imre u. 14.
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt. Bajai Fiókja
11732033
Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:
BAJAPRESS Kft.
Baja, Petőfi S. u. 4. Tel.: 79/322-241

LAPALAPÍTÓ: ÚJVÁROSI ÁMK

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ŐRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.